

Number 18 Year 2022

INTERNATIONAL JOURNAL OF

TURKOLOGY

RESEARCH and STUDIES OF ISLAMIC INSCRIPTIONS

Études et recherches d'épigraphie islamique

İSLAMİ KİTÂBE ARAŞTIRMALARI

مجلة دراسات الكتابات والنقوش الإسلامية

İLTERİŞ KUTLU KAĞAN YAZITI BULUNDU

Publication of SOTA
ISSN 1570-694X
sotapublishing@gmail.com

INTERNATIONAL JOURNAL OF TURKOLOGY

nr. 18

Eylül / September 2022

next issues will be published in December 2022

RESEARCH and STUDIES OF ISLAMIC INSCRIPTIONS

Études et recherches d'épigraphie islamique

İSLAMİ KİTABE ARAŞTIRMALARI

مجلة دراسات الكتابات والنقوش الإسلامية

ISSN 1570 694X

Chief-editor: Mehmet Tütüncü

Editors: Ahmed Ameen (Fayoum University), Lotfi Abdeljouad (Tunis), Zeynep Öztürk (Istanbul),
Torbjorn Ødegaard (Oslo), Mehmet Emin Yılmaz (Ankara)

Editorial board:

Ahmet Bican Ercilasun (Ankara), Murad Adjabi (Alger), Ludvik Kalus (Paris), Frederic Bauden (Liege) Ahmet Ali Bayhan (Ordu), Ahmet Taşgın (Ankara), Mehmet Akif Erdoğan (Izmir), Sami Saleh Abdelmalek (Cairo), Ibrahim Yılmaz (Erzurum), Hatice Aynur (Istanbul), Mehmet Ölmez (İstanbul), Andrey Krasnozhan (Odessa), Olga Vasileva (St. Petersburg), Moshe Sharon (Jerusalem), Machiel Kiel (Bonn), Timur Kocaoğlu (Michigan), Andrew Petersen (Wales), Ardian Muhaj (Tirana), Fathi Jarray (Tunis)

Contact:

e-mail: sotapublishing@gmail.com

Postal address:

SOTA

Brabantlaan 26

2101 Sg Heemstede

Netherlands

Cover; New Discoverd Inscipion in Mongolia and its excavation team under leadership of Darqan Qydyrali (chairman of Turkic Academy of Astana)

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Turkology.042022.ID0081

HABERLER

İLTERİŞ İKUTLUG KAĞANA AİT KİTABE BULUNDU

4-13

Turkology.042022.ID0082

Khalida Mahi

PROBLEMS OF IDENTIFICATION OF THE “MASTERS OF TABRIZ”

14-32

Turkology.042022.ID0083

Mehmet Tütüncü

AVUSTURYA KUNSTHISTORİSCHES MUSEUM’DA BULUNAN
İZVORNİK FATİH SULTAN MEHMED CAMİSİNİN KİTABESİ

34-37

Turkology.042022.ID0084

Mehmet Tütüncü

THE INSCRIPTION OF THE ZVORNİK FATİH SULTAN MEHMED MOSQUE
IN THE KUNSTHISTORİSCHES MUSEUM IN AUSTRIA

38-40

Turkology 042022.ID0085

Sadi BAYRAM

XVII. ASIRDA SULTANİYE MÜDERRİSİ, MÜFTÜ, ŞÂİR, MUTASAVVIF AMASYALI
KOCA MÜFTÜ, DİYE ANILAN ‘İDİZÂDE, ÂKİFZÂDE MUSTAFA EFENDİ VE ESERLERİ

41-100

TÜRK TARİHİNE İŞİK TUTACAK 19 SATIR: OKUNAN HER KELİME TÜRK DİLİ İÇİN
DEĞERLİ

102-104

XVII. Asırda Sultaniye Müderrisi, Müftü, Şâir, Mutasavvıf Amasyalı Koca Müftü, Diye Anılan ‘İdizâde, Âkifzâde Mustafa Efendi ve Eserleri

Sadi BAYRAM¹

Özet: Merzifon menşeli, sülâlesi Amasya Sultan Bayezid Medresesi müderrisleri olan, XVII. yüzyıl mutasavvıf ve şairlerinden, Arapça,Farsça ve Osmanlıca’yı iyi bilen, torunları da dahil hep tâlik yazı yazanı bir müddet Kahirede’de yaşamış,, dedesi, babası, oğlu ve torunları da müderris olan, Koca Müftü Âkifzâde Mustafa Efendi, soyu, hayatı, Sultan III. Ahmed’e sunulan divânının fasimile metni ve diğer şiirleri üzerinde duracağız.

Abstract: Merzifon origin, whose dynasty was the professors of Amasya Sultan Bayezid Madrasa, XVII. Husband Mufti Akifzâde Mustafa Efendi, one of the mystics and poets of the 17th century, who could speak Arabic, Persian and Ottoman well, always wrote talik script, including his grandchildren, lived in Cairo for a while, and his grandfather, father, son and grandchildren were professors. III. We will focus on the fasimile text of his divan presented to Ahmed and his other poems.

Anahtar/Key:Seyyid Ahmed Ruf’âî, Tâcüddün Muhammed, Amasya, ‘İdizâde, Âkifzâde Mustafa, Sultan Bayezid., Bedia, Hariri, Divan.

Hız. Nuh zamanında Güney-Doğu Anadolu’da yaşayan Yafes nesli, Hız. Nuh’un talimatı ile Musul, Büyük Türkistan olan Orta Asya’ya Zağaros Dağlarını aşıp Anadolu’dan gelmişler, çoğalmışlar, zaman zaman Kuzey Kafkasya’dan Anadolu’ya tekrar girmişler; Doğuda Kore kıyılarından, Batıda İsveç kıyılarına kadar atlı kültür medeniyetini yaşamışlardır. 1071 yılından sonra ikinci defa Anadolu Türkleştirilmiştir².

Danışmend Gazi tarafından feth edilen Amasya, Anadolu Selçuklular zamanında önemli bir kültür ve sanat merkezi olmuş, 1311 ‘de İlhanlı döneminde musiki ile tedavi yapılan bimarhane inşa edilmiş, musikî ile tedavi yöntemi benimsenmiş, 1465 yılında, *Sabuncuoğlu Şerafeddin “Cerrâhiyye-i İlhâniyye”* adlı cerarahi ameliyatları içeren ünlü tıp kitabını burada yazmış, şehir Selçuklular tarafından imâr edilerek Osmanlı Döneminde Yıldırım zamanına kadar gelişmiş, ve şehzadeler şehri olmuştur.

Osmanlı Devleti’nin ikinci kurucusu Çelebi Sultan Mehmed, Sultan II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid³,Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Şehzade Mehmed⁴, III. Murad, gibi sultanlar bu şehirde doğmuş veya şehzadelik yapmışlardır. Elbette bunların başlarında kültürlü eğitici ve önderi olan kuvvetli lalaları da vardı.

1 Klasik Arkeolog ve Sanat Tarihçisi, Merzifonlu ve aynı soydan geliyor. E.mail. sadi.bayram@gamil.com. Web:www.sadibayram.com

2 Sadi Bayram, Kaynaklara Göre Proto Türkler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1988,

3 Sadi Bayram;”*Sultan II.Bayezid’in Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde Bulunan Vakfiyelerindeki Tezyinat ve Kültürümüzdeki Yeri*“, IX.Türk Sanatları Kongresi, Kültür Bakanlığı Ankara 1995, Cilt 1, s.345-363.

4 Sadi Bayram, “*Kanuni Sultan Süleyman’ın Oğlu Şehzade Mehmed’in, Şehzade Külliyesi Vakfiyesi ve Türk Sanatındaki Yeri*”, Milletlerarası XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 12-17 Eylül 1994, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s.1017-1039, Lev.129-139.

Şehzadelerin bulunduğu şehirde elbette yetkin medreseler ve burada eğitim veren müderrisler (o zamanın profesörleri) öğrenci yetştiriyordu. Şehzadeler ve müderrisler, edebî şahsiyetler⁵, sohbet toplantılarında bir araya geliyor ve günün meseleleri yanında ilmî, edebî tartışmalar da yapıyorlardı.

Amasya ,yazları çok sıcak olduğundan, Amasya'ya bağlı ilçelerden, sırtını Taşan Dağlarına yaslamış, ovaya bakan Merzifon şehri, yaz aylarında öğleden sonra esen meltemle İlhanlı Döneminde Noyanların yazlıkları olmuş, bugünkü hava analının olduğu eski Zuğu Köyü ile eski Çorum yolundaki Saraycık Nahiyesinde bugün izleri bulunmayan sarayları bulunmaktaydı⁶. Merzifon Çelebi Sultan Mehmed'in doğduğu, annesi Devlet Hatun'un İmâreti, Çelebi Sultan Mehmed'in Camisi ve Medresesi, babası Sultan Murad'ın Hamamı vardır⁷. Ayrıca Çelebi Sultan Mehmed Medresesini ve camisini babası vefatı sebebiyle tamamlattır. şehirde dört medrese, bulunmaktaydı. Günümüze sadece biri ulaşmıştır. Selçuklu ünlü Veziri Muiniddin Pervane Süleyman'nın camisi⁸, hamamı (Eski Hamam), II. Murad'ın Çifte Hamamı, Taceddinoğlu İbrahim'in Çukurşadırvan Camii⁹, 'îdizalere'in (*Camid- Cami-i Iyd- Hacıbayramlar*¹⁰) camileri vardır. Viyana'yı 1682 yılında muhasara eden, şehri yıkılmadan sanat eserleriyle ele geçirmek için teslim olması için beklerken, Giray Han'ın hatası yüzünden başını veren Merzifonlu Kara Mustafa Paşa da Merzifonlu olup, Camisi, kervansarayı, bedesteni, iki hamamı, annesi adına Marınca Köyü'ndeki Abide Hatun Camii O'nun vakıfları arasındadır.

Soyu: Bu satırların yazarı da aynı soydan gelmekte olup; Koca Müftü 'îdizâde Mustafa Âkif Efendi'nin¹¹ soyu, Amasya Tarihi yazarı Abdizâde Hüseyin Abdi Yasar'ın 5 ciltlik "Amasya Tarihi" 'ne göre¹² devrin büyük âlimlerinden, Amasya Sultan Bayezid Medresesi Müderrisi, tıp ilmine de usta, Merzifonlu *Muhammed Bayram Efendi*'ye dayanır. daha eski bir kaynak ise ; torunu Abdurrahim el-

5 Ahmet Suphi Furat; " XV. ve XVI: Asırda Merzifon'da yetişmiş İlim Adamları-Scholars Trained in Merzifon in the 15th and 16th Century", İslam Tetkikleri Dergisi - Journal of Islamic Review 10, 1 (2020): 27-41.; Recep Dikici, " Türkiye Kütüphanelerinde Yazma ve Matbu Eserleri Olan Amasyalı Âlimler" ,Uluslararası Amasya Alimler Sepozyumu, International Amasya Scholars' Symposium, 20-23 Nisan 2017, s.396-397.

6 Sadi Bayram, Tarihte Merzifon, Önder Matbaası, Ankara 2012.s 23

7 Sadi Bayram, a.g.e.s.s. 28, Sadi Bayram; " Çelebi Sultan Mehmed'in Merzifon Vakıfları", Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarafından Tertiplenen .Ortaçağ-Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 03-06 Mayıs 2006 Ankara, Prof.Dr.H.Örcün Barışta'ya Armağan, Ankara 2009, s.103-124.

8 Sadi Bayram; "Merzifon Ulu Camisinin Yeri: Merzifon'da Türk İslâm Eserleri", Kültür ve Sanat, T.İş Bankası Yayınları, Yıl.2, S.5, Ajans-Türk Matbaası, Mart 1990, s. 69-77; The Location Of The Merzifon Muiniddin Pervane Mosque And Turkish Period Buildings In Merzifon, s.95.

9 Sadi Bayram; " Hacı Beyzâde Safiyüddin Mustafa Oğlu (Taceddin) İbrahim Paşa'nın 1495 Tarihli Vakfiyesi ve Eserleri" (basılacak).

10 Sadi Bayram," Macaristan'ın Başkenti Budapeşte'de Türbesi olan Merzifonlu Gül Baba'nın Atası, Piri Baba Zaviyesi Hakkında Bazı Belgeler", Merzifon Belediyesi Tarafından 28 Nisan 2018'de Akif Salonunda Düzenlenen Gül Baba Paneli.

11 Sadi Bayram, Merzifon-Amasya Kültür Tarihinde 'îdizâdeler-Hacıbayramoğulları, Önder Matbaası, Ankara 2018, s47-54.

12 Dört cildi Osmanlıca, 5. cildi 1927'de lâtın harfleri ile basılan eserin,aslında 12 cilt olduğu, basılmamış 7 cilt daha bulunduğu anlaşılmış olup, Amasya Belediyesi'nde bir ekip tercüme çalışmalarını 2019'dan beri yürütmektedir. Ayrıca basılmamış başka müsvette ekler olduğu ve onun üzerinde de Amasya Üniversitesi Tarih Bölümü Öğreti üyelerinin çalıştığı bilinmektedir.

Amasi¹³ tarafından 1815 lerde yazılan ve kendi hocaları ile çağdaş hocalarının kısa biyografisini içeren, Fatih Millet Kütüphanesinde, Ali Emiri tasnifi, Arapça 2557 numarada kayıtlı, “ *Kitab’ül Mecmu’ fil Meşhudi ve’l Mesmu fi Teracüm’ili Meşayihî ve’l Ulema*” adlı eserinin sonunda kendi soyunun seceresini vermektedir. Osman Fevzi Olcay da teyid eder. Burada soy, Lâdik’te medefun *Seyyid Şemsüddîn Küçek Ahmed-i Kebir er-Rufâi*’ye¹⁴ bağlanır. daha önceki muhtelif makalelerimizde de bu şekilde kullandık.

Dr.Aliye Uzunlar’ın 2021’de yayımlanan İbnü’s-Serrâc, *Teşvîk*, vr.129a; *Tüffâh*, 131b. varığında belirtilen bilgilerden özetle öğrendiklerimize gelince¹⁵ soy daha da eskiye, Horasan’dan Bağdad’a tahsil için gelen Türkmen *Seyyid Şemsüddin Muhammed el-Kebir*’e dayanıyor. Şöyleki:

“Küçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâi’nin silsilesi şöyledir. “*Seyyid Ahmed-i Küçek b. Seyyid Tâcuddin Muhammed b. Seyyid Şemsüddîn Ahmed el-Müsta’cil b. Muhammed er-Rifâi*”. Es’ad el-Medenî, “Risâletü’l-Müsel”, eserine göre “*Seyyid Şemsüddîn Ahmed el-Kebîr er-Rifâi [Sâhibu’l-hâl] b. Seyyid Tâcuddin Muhammed b. Seyyid Şemsüddîn Ahmed [el-Müsta’cil] b. Seyyid Şemsüddin Muhammed el-Kebîr*”. olarak zikredilmektedir.

“*Şemseddin Muhammed*¹⁶ (öl. 1222) Bağdat Vasıt’ta türbesi olan Rufâi tarikati pirî Seyyid Ahmed-i Kebir’in kızı Seyyide Zeynep’ten olma torunudur. Halk arasında Mogollarla müslüman halk arasındaki meseleleri çözmekle şöhret bulmuştur. O’nun oğlu *Ahmed el-Mutâ’cil* (öl. 1273), istediği şeylerin hemen olmasıyla şöhret bulmuştur. *Mutâ’cil* lâkabı oradan gelir. O’nun oğlu *Seyyid Taceddin*¹⁷

13 Sadi Bayram; “ ‘İdî-zâde Abdurrahim el- Amasî Sülâlesi ve Eserleri- Family Tree And Books of ‘İdî-zâde Abdurrahim el- Amasî 1763-1818 ”, Amasya Üniversitesi tarafından tertiple- nen Uluslararası Amasyalı Alimler Sempozyumu, International Amasya Scholars’ Symposium , Amasya 20-23 Nisan 2017, Bildiriler, C.II, s.523-533.

14 Sadi Bayram; Samsun-Lâdik ve Seyyid Ahmed-i Kebir Hazretleri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.5, Samsun 1990, s.11-22.; Sadi Bayram; Lâdik ve Seyyid Ahmed-i Kebir er Rufâi Hazretleri, Türk Dünyası Araştırmaları, S.74, Ekim 1991, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Renk Ofset, İstanbul 1991, s.139-156.; Sadi Bayram; Anadolu’da XIII. Yüz- yıl Bir Rufâi Zaviyesi, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Prof. Dr. Yılmaz Önge Arma- ğanı, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1993 s. 179-186.

15 Aliye Uzunlar “*Rifâiîğin Anadolu’daki Tarihine Bir Katkı: “Ahmed-i Kebîr er-Rifâi” “Ah- med-i Küçek” mi?** A Contribution to the History of Rifâiyya Order in Anatolia: Is “Ahmed-i Kebîr er-Rifâi” “Ahmed-i Küçek”?”, **Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal**, Haziran / June 2020, S.14, s. 353-373

16 Acaba Konya’da vakfı ve 1904 yıllarına kadar ulaşmış külliyesi olan, Selçuklu Veziri Tâcüddin Pervâna (Saadeddin Köpek tarafından recm cezası ile Ankara’da 1238’de öldü- rülmüştür,Bkz. Zehra Odabaşı, “*Tâcü’ddin Pervane ve Tâcü’l-Vezir Külliyesi*”, Tarihîn Peşin- de-The Puriist of History, Yı.2019,S.22, s.481-505.) ile Ankara’da medfun Tâceddin Sultan, Taceddinoğulları, 1495 tarihli vakfiyesi olan Hacı Beyzâde Mevlâna **Safiyüddin Mustafa oğlu (Tâceddin) İbrahim Paşa’nın bir ilişkisi var mıdır? Bu konuyu genç araştırmacıların takdirine sunuyorum.**

17 Aliye Uzunlar, a.g.e. s.365’de özetle “ Şeyh Taceddin Suriye ve Anadolu seyahatlerin- de kerametleri ile meşhur olmuştur. *Hülâgü Han* kendisini kabul etmiş, ateşte yürüme, zehiri içme, yılanlara-arslanla hükmetme, v.b. haller O’nu ve *Gazan Han*’ı etkilemiştir. Ermeniler’in yoğun olduğu *Hatay-Yılanlı Kale*’deki halleri, Ermenilerin Müslümanlığa ısınmalarını sağlamış- tır. Memlûk Sultanı *Melîkü’l Zâhir Rûkneddin Baybars* da Taceddin Sultan’dan etkilenecek O’nu davet etmiş, ancak o Ümmül Abide’de kalmasının daha hayırlı olacağını belirtmiştir. İbnü’s-Ser-

(öl. 744 H./1343-44), Anadolu'ya yaptığı ziyaretler esnasında, Sinop'ta Seyyid Bilâl Kâzîmî'nin torununun kızlarından biri ile evlenerek Kûçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâî dünyaya gelir.

61

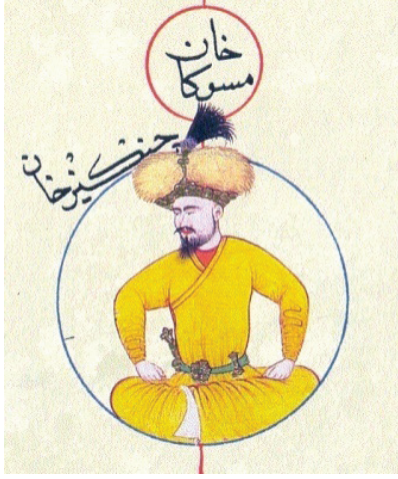
Sayın Eyüp Öztürk, zikredilen makalesinde “ İbnü's-Serrâc, tabi olduğu tarikat silsilesine eserinde yer vermiştir. Bu silsilede Seyh Taceddin'in, tarikat hırkasını elinden giydiği Ali b. Muhammed er-Rifâî'nin babası olduğunu vurgulamaktadır. Silsile su sekildedir: Ali b. Muhammed er-Rifâî - Necmeddin Abdürrahim Ahmed b. er-Rifâî - Taceddin Muhammed b. Ahmed er-Rifâî - Semseddin Ahmed b. Muhammed er-Rifâî - Necmeddin Ahmed b. Muhammed er-Rifâî - Kutbuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Abdürrahim er-Rifâî - Semseddin Muhammed b. Abdürrahim - Muhyiddin İbrahim el-A'zeb b. Ali - Mühezzebbüddevle ve'd-Dîn Abdürrahim - Seyfeddin Ali b. er-Rifâî - Ahmed b. Ebu'l-Hasan er-Rifâî (Ahmed er-Rifâî). bkz. İbnü's-Serrâc, **Tuffahu'l-Ervah ve Miftahu'l-İrbah**, Princeton Üniversitesi Ktp., Robert Garret Bölümü, Nr.: 97. Vr. 145a-147a. (Bu eser esasında *Tesvik*'in bir bölümüdür. Hacminden dolayı müellif ayrı bir ciltte yazma ihtiyacı hissetmiştir). Atâyî, Ali b. Muhammed'er-Rifâî'in kendi hattıyla yazdığını söylediği bir Rifâî silsilesi görmüş ve kaydetmiştir. Bu silsile ile İbnü's-Serrâc'ın verdiği silsile arasında çok az fark vardır. İbnü's-Serrâc'ın silsilesinde Ali b. Muhammed, Necmeddin Ahmed'den sonra hırkayı giymis gözükmektedir, Atâyî'nin silsilesinde Taceddin Muhammed b. Ahmed er-Rifâî'den sonra hırka giymektedir. bkz. Nevizâde Atâyî, **Sakaiku'n-Nu'maniyye ve Zeyilleri: Hadaiku'l-Hakayik fi Tekmiletis-Sakaik**, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul-1989, c. II, s. 66.” belirtir.

Kûçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâî “Bağdad'a giderek gerekli tahsil ve bilgiye sahip olunca, Şeyh Ebu'l-Hasan el-Vâsıtî 'den (öl.1333) hilâfêt alır, sonra Kûçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâî, önce Amasya *Mes'udiye Hangâhu*'na yerleşir. *Baba İlyas*'ın torunu *Ali Aşık Baba*'nın kızı ile evlenir. O sıralarda Anadolu Selçukluları Mogolların hâkimiyetindedir. İlhanlı Nazırı İşboğa Noyan, Kûçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâî'nin müridi olur ve O'nu kollar. *Sultan Aâeddin Eratna* ve Amasya Beylerbeyi Şadgeldi Paşa hürmet gösterir ve Şadgeldi Paşa'nın kızı ile evlenir. İşboğa Noyan ölünce Lâdik Emiri İhtiyareddin Sevinç Boğa Bey'in daveti üzerine Kûçek Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rufâî Amasya'dan göç edip, Lâdik'e yerleşir, dergâhını orada tekrar kurar”.

Sinop, Seyyid Bilâl Kâzîmî Türbesi ve sandukası (Yeniçağ'dan)

râc'ın *Tüffâhü'l-ervâh*'ında Ahmed el-Müsta'cil ile ilgili kısım için bk. *Tüffâh*, vr. 82a-84b; Es'ad el-Medenî, “*Risâletü'l-müsel*”, *Mecmu'* (Kahire: el-Matbaatü'l-Âmireti'ş-Şerefiyye, 1309), 2-14. ; Aynı tezi daha geniş makale ile Eyüp Öztürk belirtir. Bkz. Eyüp Öztürk, “*Anadolu'nun İslâmlaşma Sürecinde Taceddin B. Er-Rifâî*”, Dini Araştırmalar, Haziran 2011, C.14, S.38, s.59-74.

Mogol İmparatoru Cengiz Han

Hülâgü Han (1682 tarihli Silsile-nâme'den)

Necmeddin Yahya, Şeyh Ali, Muhyiddin, Hızır, Sâlih, Osman, Ömer, Abdüssemi adlarında sekiz oğlu olup bunlardan Seyit Necmeddin Yahya bin Seyyit Ahmet Kebir adındaki oğlu Amasya Hakala Köyü'nden servet sahibi bir zatın kızıyla evlenip Hakala'ya¹⁸ yerleşmiş, bütün ömrünü bu köyde geçirip, burada vefât etmiştir. Pederleri gibi bu zatın da hayatı tasavvuf âleminde geçmiştir.”

Seyyid Ahmed-i Kebir; Hz.Mevlâna'nın oğlu Bahaeddin Veled ile Amasya'da görüşmüş, birbirlerine hil'at giydirmişlerdir. Konya'da Hz. Mevlâna huzurunda zikretmiş ve Mevlâna'nın kızı Kira Hatun tarafından çok beğenilmiş olan¹⁹ Seyyid Ahmed-i Kebir'in bir oğlu da bugünkü Amasya-Suluova-Yolpınar (eski Hakale-Kağala) Köyü'nde medfun bulunan Seyyid Necmeddin Yahya er-Rufâî²⁰ (vefatı 761 H./ 1360 M.)'dir. Recep sülâlesi, Bayram-zâde sülâlesi, Şaban-zâde sülâlesi bu koldan ayrılmışlardır²¹.

Menakıb'ül Arifin ve İbn-i Batuda'da adı geçen *Küçük Seyyid-i Ahmed-i Kebir*'in yaşadığı zamanı 1250 ? -1325 ? tarihleri arasına koymuştuk ve Anadolu'daki ilk Rufâî şeyhi olabileceğini savunmştuk. Daha sonra bulduğumuz bir belgede ise, Amasya-Taşova-Alparıslan beldesinde *Nureddin Alparıslan er-*

Rufâî'nin 1257 tarihli vakfiyesinden, burada bir zaviye, hatta bir külliye olduğu bilgisine ulaştık²².

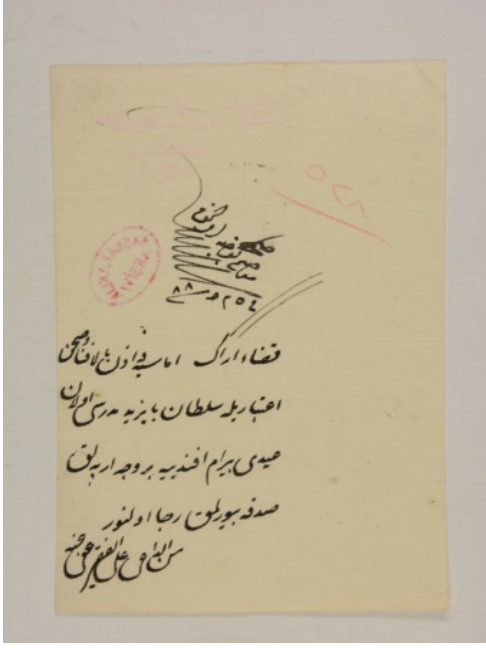

Amasya Müzesi'nde bulunan Şeyh Necmeddin Yahya er-Rufâî'nin Hakale'den getirilen 760 H./ 1360 M. tarihli sandukası. (Tarihî eser hırsızlığı artması üzerine, çalınmaması için, Amasya Vakıflar Memurluğu'na ve Müze yetkililerine yaptığımız şifahî müracaat üzerine Hakale (Yolpınar) Köyü'ndeki türbesinden Müzeye getirilmiştir.)

Seyyid Muhammed Bayram Efendi ve onun soyundan gelenler; Fazlullah Esterebadi gibi ; olayların ardını sezebilme, gayb âlemi ve hakikate erişebilme gücünü her halde Seyyid Ahmed Rufâî'den almış olmalı.

Sadrettin Çelebi'nin torunu, Merzifonlu Ebu Muhammed Bayram Efendi; tasavvuf ve ehlini sever, edebiyat ve Farsçayı iyi bilir, şer'i ilimlerle meşgul olur, faydalı kitapları toplar, bazen kendisi de kitap yazar, tashihini yapmayı sever, Amasya Kütüphanesindeki kitapları tashih eder, onların kapağına imza atması ile tanınır, fakirleri, hafızları ve maarif erbabını sever, fakir seyyahların yiyecek, giyecek, binek ihtiyaçlarını giderir, ilim adamlarının kıymetini bilir ve takdir ederdi. Bayezit Medresesi Müderrisliği arz edildiğinde "*İnsanlar neden bu müderrisliği oğluna vermiyorsun da hocasına arz ediyorsun*" dediğinde, O "*Hayır O'na vereceğim, O buna oğlundan daha lâyıktır, hem ihtiyaç sahibidir*" diyerek ilme verdiği önemi göstermiştir.

22 Sadı Bayram," *Amasya-Taşova-Alparslan Beldesi Seyyid Nureddin Velî er-Rufâî'nin 1257 Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesiyle 997H./1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Veli Silsile-namesi* ", **Vakıflar Dergisi**, S. 23, Ankara 1994, s.31-74. ; Erol Yurdakul, "*Amasya- Yolpınar (Hakale-Kağla-Kağala) Köyünde Bulunan İslâmi Yapılar*", **Vakıflar Dergisi**, S.XXIV, Ankara 1994, s.178-180, 184-186.

1678 yılında Amasya Sultan Bayazıd Medresesi Müderrislerinden Abdi Bayram Efendi'ye Bafra'nın arpalık olarak istenmesi hakkındaki dilekçe. (BOA.A.E.SMMD.IV. 5/528 25 Z.1088 H/ 18.02.1678 M.). Amasya'nın Suluca ilçesi 1950'lerde köy iken, Suluca'dan Havza istikametine 4,5 km. sonra Hacıbayram tren istasyonu vardır. İstasyon 1934'de Demiryolu geçince kurulmuştur. Bugün İstasyon Suluova'nın Hacıbayram Mahallesi Yalçın Caddesindedir. Hacıbayram bölgesi; Cevizdibi, Atakan mahallelerini de içine aldığı geniş bölge eskiden Hacıbayramlar'a arpalık olarak verilmiş olabilir? İsim de o devirden kalmış olmalıdır?

Abdi Muhammed Bayram Efendi, dairesinin bütün işlerinde köle istihdamını, ziraat yapmak için, çiftçilik için arazi satın almayı sever, nadasa bırakılan araziden hoşlanmaz, vakıf malı olan araziye ekip-biçmeyi sevmez, mahsulünü yemez, ve şöyle derdi: ‘ Allah bizi böyle şeylerle imtihan etmesin ve bizi bu türlü hiyânetlerden korusun. Zamanımızda bunları yapmayanları gördüğümüz gibi, vakıf malını Allah'tan korkmadan, hayasızca ve insafsızca yiyenleri de görmekteyiz. Ülke genelinde Allah'ın kullarına kayıtsız, şartsız kolay kıldığı bu vakıf mal ve araziler, insanlar tarafından yağmalanmış ve zorla alınmıştır. Akıllı, malının kıymetini bilen insan buna benzer vakıflara ne bir kuruş, ne bir dirhem, ne de bir karış toprak vakfetmez, bizzat kendisi aç ve açık yoksula veya akrabası olan yetime infâk eder ‘.

Amasya'daki kol Abdi Muhammed Bayram Efendi, diğer adıyla Abdi Muhammed Bayram Efendi; Amasya Sultani'te Müderrislerinden olup, o çağda her konuda âlim olan, devrin gereği Arapça, Farsça, Osmanlıca'ya tam anlamı ile vâkıf, meşhur ilim ve din adamıydı. Trablus-Şam Mollası görevine İstanbul'dan giderken yolda, İstanbul'da bulaşan vebâ hastalığı sebebiyle Eskişehir'de Hakk'un rahmetine 1112 H./ 1700-1701'de kavuşmuş, dedesi Amasya Sadreddin Receb Çelebi Türbesi'ne defnedilmiştir²³.

Abdi Muhammed Bayram Efendi'nin üç oğlu vardır. Ahmed, Abdurrahman, ve Âkif Mustafa²⁴

24 Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü, İydzâde Âkif Efendi Maddesi. ,Doç.Dr. İncinur Gürbüz.; İydzâde Atıf Efendi de Dr.Nagihan U.Eke tarafından kaleme alınmıştır. Funda Ocak, Amasyalı Âkif Divanı, Beykent Üniversitesi, Türk Dil ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

kardeşler olup, babalarının tesiri ile iyi tahsil yapmışlar, Arapça ve Farçaya hâkim olup, şâir ruhlu kimselerdi. Ahmed, şiirlerinde Âtîf mahlasını kullanmış, Amasya Hızır Paşa Medresesinde müderris olup 1717 de ebediyete intikal etmiştir. Abdurrahman da 1738’de vefat etmiştir. Ürgüplü Ahmed Efendi, kendisinden naklen öğrendiğine göre Küçük kardeş Âkif Mustafa 1686’da Merzifon’da doğmuş, babasının ismini arapça olarak “İdî “²⁵ mahlası kullanmaya başlamış, mahlasından, Hac görevini birkaç kez yerine getridiğinden ve soyundan ötürü de Hacıbayramlar olarak da anılmıştır. Bir ara Amasya’da Koca Müftü Âkif olarak da şöhret bulmuş, divan sahibi olmuş, “ *Divan-ı Bedia*”sının istinsah kopyası İstanbul Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde 953 numarada kayıtlı bulunmaktadır.

Sultan II. Bayazıd²⁶ Medresesi Müderrisi Amasyalı Âkif Mustafa Efendi²⁷, Ebû Muhammed Bayram²⁸ Efendi bin Ahmed’in oğlu olup, Ürgüplü Ahmed Efendi’nin kendisinden rivâyetle bildirdiğine göre 1098 H./ 1686-87’de doğmuş Merzifon’da doğmuş, Amasya’da yaşamıştır. Babası Muhammed Efendi’nin babası Abdullah Efendi, Kazâbâdî ve Kayserili Remzi Efendi gibi hocalardan ders almış, ülkeyi İran dahil doğusuyla-batısıyla, gezmiş, Amasya, Mısır-Kahire’de²⁹, İstanbul’da da eğitim görmüş, hem de mahkemelerde görev almıştır., makâmât³⁰ tarzında 32 eser verdiği söylenen, Hariri ile boy ölçişebilen ilim adamı, İstanbul’da vebâ salgınını bizzat gördüğü ve müşahade ettiği eserlerinden anlaşılmakta, zahiri ve garip ilimlerde bilgili bir zattır.

1708-1716 yılları arasında İstanbul’da olması muhtemeldir. Sadrazam Âli Paşa’dan³¹ maddî

25 Kelimenin Osmanlıcada yazılışı ‘İdî, ancak biz konuşurken İydî şeklinde telaffuz ediyoruz. Arapça **bayram** anlamına gelmektedir.

26 Sadi Bayram,” Sultan II. Bayezıd’ın Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde Bulunan Vakfiyelerindeki Tezyinat ve Kültürümüzdeki Yeri”, Milletlerarası 9. Türk Sanatı Kongresi- 9. International Turkish Art, İstanbul 23-27 Eylül 1991, Bildiriler, Kültür Bakanlığı Yayınlar Daire Başkanlığı, Ankara 1995, Cilt.1, s.345-363.

27 Amasyalı Âkif-Zâde Abdurrahim, *Kitâbü’l-Mecmû Fi’l-Meşhudi ve’l Mesmu, Arapçadan çev.* Doç.Dr. Hikmet Özdemir), İstanbul 1998, s.76-83. Bu makalenin yazarı da aynı soydan gelmektedir.

28 Hedyetü’l-Ârifîn, Esmâü’l-Müellifîn ve Âsarü’l-Musannifîn, C.2, s.129. El-Hac Bayram Efendi’nin kabri Hacı İlyas Mahallesi, Receb Çelebi Türbesindedir. Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin, A.g.e.s. 161.

29 Mehmet Faruk Çiftçi; “ *İbnü’l-Verdî’den ‘İdîzâde’ye Makâmelerde Veba Algısı- Current The Perception Of Plague İn Maqamat From Ibn Al-Wardi To ‘İdizade*”, Pamuklale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8/1, Bahar/ Spring, 2021, s. 277- 308.

30 Makâmât, anlam olarak: “hayalî bir kahramanın başından geçen olayların hayalî bir hikâyeci tarafından dile getirildiği kısa hikâyeler serisinden meydana gelen edebî tür” olarak tarif edilmektedir. Erol Ayyıldız, “Makâme”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* , TDV Yayınları, 2003, C.27, s.417.

31 Damad Şehit Ali Paşa (1682-05.08.1716 Petrovaradin); İznik Gölü kenarında Sölüz Köyü’nde doğmuş, olup, Silâhtar, Damad ve Şehit unvanı ile anılır. 1691-1695 tarihlerinde babası ile saraya girmiş, Enderunde eğitim almış, Has Odada iken padişaha çeşitli hokkabazlılar yaparak “ *cin*” lâkabı verilmiştir. Çorlulu Ali Paşa’nın Silâhtarlığı zamanında ona intisap etmiştir. Sultan II. Mustafa’nın Has kulları arasına girmiş, Sultan III. Ahmed zamanında mevkiiini korumuştur. Sultan III. Ahmed’in kızı *Fatma Sultanla* Mayıs 1709’da evlenerek Damad olmuştur. Fatma Sultan yaşça küçük olduğu için fiili evlenme olmamıştır. II. vezirlik pâyesi de almıştır. 1716’da *Petervadin* Savaşında hakiki gerdeğe giremeden 32 yaşında şehit olur.

yardım görmüş, vatanına dönünce; İstanbul'da vebâ hastalığını bizzat görerek eserlerinde tasfir etmiş, 1712'de Gülnüş Emetullah Külliyesi sebiline kitâbe yazarak tarih düşürmüştür.

Ebu'l-İzzi'l-Acemî'den 1130 H./ 1716-17'de icâzet almış, üç defa hacca gitmiştir. Arapça, Farsça, Türkçe dillerine hâkim, din, Tefsir, Hadis, Belâgat, tasavvuf, tıp ve fen ilimlerine vakıf bir mutasavvıftı. Zahiri ilimlere de vâkıf olduğu için halk arasında velî ile delîyi bazen ayırmakta güçlük çekerlerdi.

Âkif Mustafa Efendi, icâzet aldıktan sonra, memleketine dönerek, Amasya Hızır Paşa Medresesi Müderrisi³², 16.10.1717'de Sultaniye Müderrisi olmuş, aradan 3-4 ay geçtikten sonra da (1130 Muharrem Guresinde) 5 Aralık 1717'de Amasya Müftülüğü uhdesine verilmiştir³³. Torumtay Vakfına mütevellî tayini dolayısıyla Muharrem 1131 H./ 24.11.1718 M. tarihinde Müftü Âkif Mustafa Efendi konuyu teftiş ve çözmekle bir fermanla görevlendirilmiştir. Menfaatlerine dokunulan bazı kişiler, çekememezlik de yaparak Âkif Mustafa Efendi'yi "*tarafgirlik yapıyor*" diye İstanbul'a şikâyet ederler. 1134 Zil'kade guresinde / 13.08.1722'de Âkif Mustafa Efendi Müftülükten azledilir³⁴. takribi 10 sena sonra; 1144 yılı Muharrem başında/ 06.07.1731 Cuma günü Âkif Mustafa Efendi Amasya Müftülüğüne atanır. Aynı tarihte Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (II. Viyana Kuşatmasında başını veren Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ile karıştırılmamalıdır) Trabzon Beylerbeyliğine tayin olur³⁵. Ocak 1732'de Amasya Müftüsü Âkif Mustafa Efendi, Şeyhülislam'dan izin almadan Hicaza gitmesi ve yerine de kardeşi Raif Mehmed Efendi'yi bırakması, bazı kişilerin işine gelmemiş, Âkif Efendi'ye hınçları olan kişilerin de işine gelerek derhal ikinci defa şikâyet etmişler ve Âkif Mustafa Efendi azledilmiştir³⁶.

27.08.1737'de '*İdî-zâde Abdurrahim Efendi* Amasya Na'ibi oldu³⁷. 1745 yılında da vefat etti³⁸.

28.02.1759'da Amasya ulemâsının başı olan 'İdî-zâde Hacı Âkif Mustafa Efendi Başkanlığında toplanan âlimler, Magosa Kalesine sürülen alimlerin günahsız oldukları ve Fazlıoğulları'nın suçlu Fatma Sultan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ile evlendirilir. Bkz.Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 1980, s.79-80.

Âli Paşa Şeyhülislâm Paşmakçızâde Efendi ile baba-oğul gibi olmuş, Bayramî-Melâmî şeyhi *Lâ'îzâde Abdülbâki Efendi*'ye intisap ettiği düşünülür. 27.04.1713-05.08.1716 arasında Sadrazamlı yapmıştır. Mora'da fetihler yapmış, Avusturyalılar ile Petrovaradin Muharebesinde at üstünde kalın kılıç düşmana saldırırken alınandan vurularak şehit düşmüş, Belgrad'da defnedilmiştir. Okumasını çok seven Sadrazam, kitaplarını vakfederek kütüphane haline getirmiştir. Sarayda reformlar yapmış, küçük yaşta müderris tayinlerini, yüksek devlet memurlarına verilen hediyeleri, Afrika'dan hadım edilerek getirilen köleleri kaldırmıştır. Türbesi Belgrad kalesindedir. Bkz. Mehmet Emin Yılmaz, " Remzi, "Belgrad'da Damad Âli Paşa Türbesi" Tarih-iOsmânî Encümeni Mecmuası, C.VII, S.39, İstanbul 1 Ağustos 1332, s.189-192 (Osmanlıcadan çeviri)" Art Sanat 3, 2015, s. 207-214.

32 Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi C. 4, Zeyl. s.11

33 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi,Amasya Tarihi, (Yay.Hz.Prof.Dr.Mesut Aydın-Güler Aydın), Amasya 2007, C.IV.,s.12.

34 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, Amasya Tarihi, (Yay.Hz.Prof.Dr.Mesut Aydın-Güler Aydın), Amasya 2007, C.IV. Zeyli, s.17.

35 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, A.g.e. C.IV. Zeyli, ,s.27.

36 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, A.g.e., C.IV.,s.28.

37 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, A.g.e., C.IV.,s.32.

38 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, A.g.e., C.IV.,s.39.

olduklarına dair kararı, Divan-ı Hümayûn'a gönderdiler³⁹.

Amasya Kral Mezarlarından, kızeyden-güneye, Âkif Mustafa Efendi'nin de Medresesi'nde ders verdiği Sultan II. Bayezid Külliyesine bir bakış. . Amasya'nın güneyindeki tepelerde, sıcak yaz günlerinde, Çakallar mevkiinde, Koca Müftü Âkif Mustafa Efendi 5 talebeye ders verirmiş. Fotoğrafta bugünkü hali görülüyor (2015)

Amasya Yeşilirmak, Yalıboyu ve şehzadeler büstleri

Yaşının ilerlemesi nedeniyle emekliye sevk edildikten sonra Şeyhülislâm Mustafa Efendi onu Süleymaniye Medresesi'ne göndererek, Süleymaniye Medresesine bağlı olmasını sağlamıştır (O dönemde Süleymaniye doktora seviyesinde öğretim vermektedir). Tıpta gerçek bir uzmandı. Evde merdiven iner-çıkır, bahçeye yürüyerek gider, kısaca spor yapar, dersleri bahçesinde verir, beş öğrenciden fazla talebe almazdı⁴⁰.

Şehrin Mülki Amiri (Valisi), Cuma günleri O'nu ziyarete gelir, onu karşılar, ikramlarda bulunur ve elini öpmek ister ve şöyle derdi : “*Siz Sultan vekilisiniz, size itâat ve ta'zim gerek*” Kerem ve cömertlik timsaliydi. Dinar ve dirhemlerle dolu torbasını boynuna asar, fakirler ise onu bu haliyle tanır, beş vakit namaz zamanlarında onun gelmesini beklerlerdi. Camiden torbada bulunan bütün dinar ve dirhemleri dağıtmış olarak çıkar, dirhem ve dinarları dağıtırken saymaz, eline ne geçerse ve torbasını tükentinceye kadar dağıtırdı. Torbadaki paralar bitince, tüylü kürkü fakirlere atarak fakirlerin hücumundan evine kaçır, fakirler de kürkü eve getirirlerdi. Az bir geliri olmasına rağmen her gün bunu yapmak âdetiydi.

Babasından kendisine bir çok kitap miras olarak kalmış, kendisi de Amasya hakkında epeyce kitap toplamış, Mısır'dan kitaplar getirmiştir. Söz konusu kitapların kenarlarına kırmızı mürekkeple ve tâlik hatla şerhler düşer, güzel tâlik hattı yazardı. Tıpta mahir, hendesede (mühendislikte) ustaydı. Usul ve Furû ilimlerde deniz gibiydi. Manzum, mensur, Arapça, Farça, Türkçe kitap yazardı. Yine üç dilde şiirleri vardır. Şiirlerini bu dillerdeki belâgat ve letâfet kâidelerine göre yazardı. Rum diyarında Arap edebiyatının ve özellikle Arapça yazarların başında geliyordu. Arapça “ *Mimiyye* ” ve “ *Ayniyye* ” kâsidesiyle “ *Makassimü'l-Fünûn* ” adlı eseri vardır.

Şeyhülislâm Mustafa Efendi, Süleymaniye Medreselerinden görevlendirir. Ömrünün son günlerinde iftiradan çekinerek, inzivaya çekilir. 21 Recep 1173 H./09.03.1760 pazar günü büyük âlim Sultaniye Medresesi Müderrisi ‘Îdî-zâde Hacı Âkif Mustafa Efendi⁴¹ vefat etti. Amasya büyük bir matem günü yaşadı⁴².

40 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkan Yardımcısı eski mesaî arkadaşlarımdan rahmetli Ahmet Hamdi Karabacak Abdurahim el- Amasî'nin 1818 de yazdığı Arapça “*Kitâbü Mecmu ve Mesmu...*” adlı o devrin ilim adamlarından 1100 küsür biyografi içeren eserin 1982 yılı 43-46 sayfaları çevrisinden.

41 Fazilet sahiplerinden ve ediplerden bir zat olup Amasyalıdır. “ *Geldi yetmiş üçte emri ircîî*” delâleti olan 1173 H./ 1759-60 M.'de memleketinde vefât etti. Mürettep divânı, Makamat-ı Hariri tarzında 32 makam üzerinde “ *Bediâ* ” isminde bir eseri vardır. Hayatının sonlarında müftülükten çekilerek Sultan II. Bayezid Medresesi'nde Müderris olmuştur. Pederi Bayram Efendi de âlimlerden ve şâirlerden olup “ *Îdî* ” (İydi) mahlaslı divân sahibidir. Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, Meral Yayınları, C. I, s. 264.

42 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, A.g.e., C.IV.,s.52.

Âkif Mustafa Efendi⁴³: Koca Müftü olarak anılmakla ünlü olan bu âlim, Hacı Bayramoğulları'ndan Muhammed (Mehmet) Efendi'nin oğludur. Amasya bilginlerinden tahsilini tamamlayıp icâzet-nâme aldıktan sonra Amasya Müftüsü olmuş ve daha sonra bu görevden ayrıлып Bâyezid Medresesi'ne müderris olmuştur. 1173 H.(1759/60 M.) tarihinde Amasya'da vefat etmiştir. Şâir torunu yazdığı şiirde “*Geldi yetmiş üçte emr-i ircii*” mısrası, eski harflerle ebce hesabıyla dedesinin ölüm tarihi olan 1173'ü vermektedir.

Eserleri:

1- Düzenlenmiş Divânı, . Sultan Ahmed'e ithaf edilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi H. 953 numarada kayıtlıdır.

2- “*Makâsıd*” kitabına tâ'likat-ı (yorum)

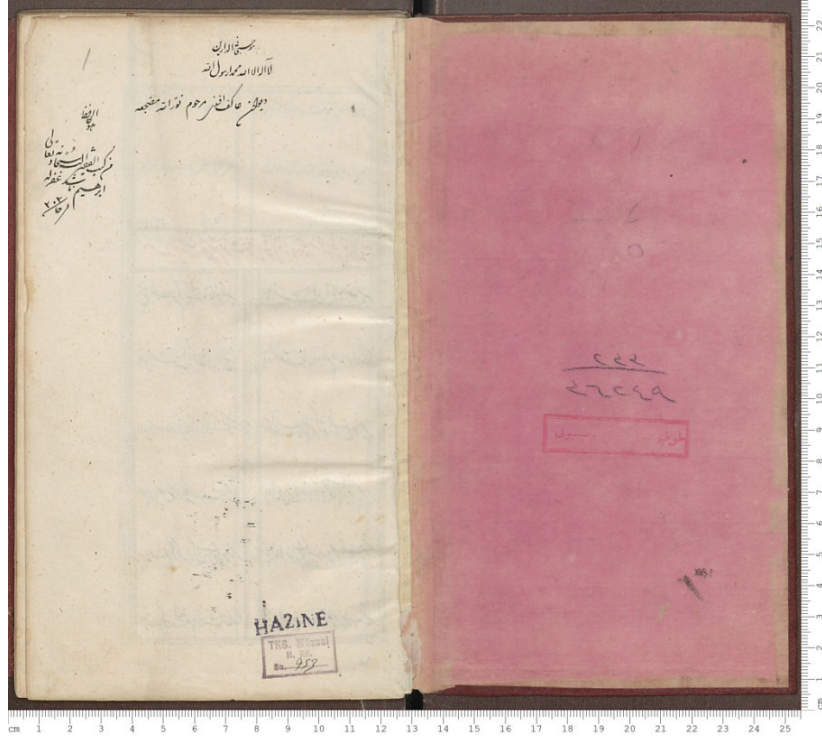
3- Makâmat-ı Hariri tarzında “*Bedia*” isimli 32 adet “*hikâyeleri*” vardır.

4. *Mecmu'at ür-resa'il ve eş'ar* adlı eserin müstensihidir (El yazısı ile kopyalıyanıdır). İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi Mf.1994 A.1813 numaralı mikrofilm de Millî Kütüphanede mevcuttur. Yazı cinsi tâlik ve nesihdir. Mustafa Âkif 'Idî-zâde ismi ile kayıtlıdır. Âkif Mustafa Efendi'nin üç oğlu vardır. Şâir Âkif Efendi, Şâir Atıf Efendi ve Müderris Ahmet Efendi.

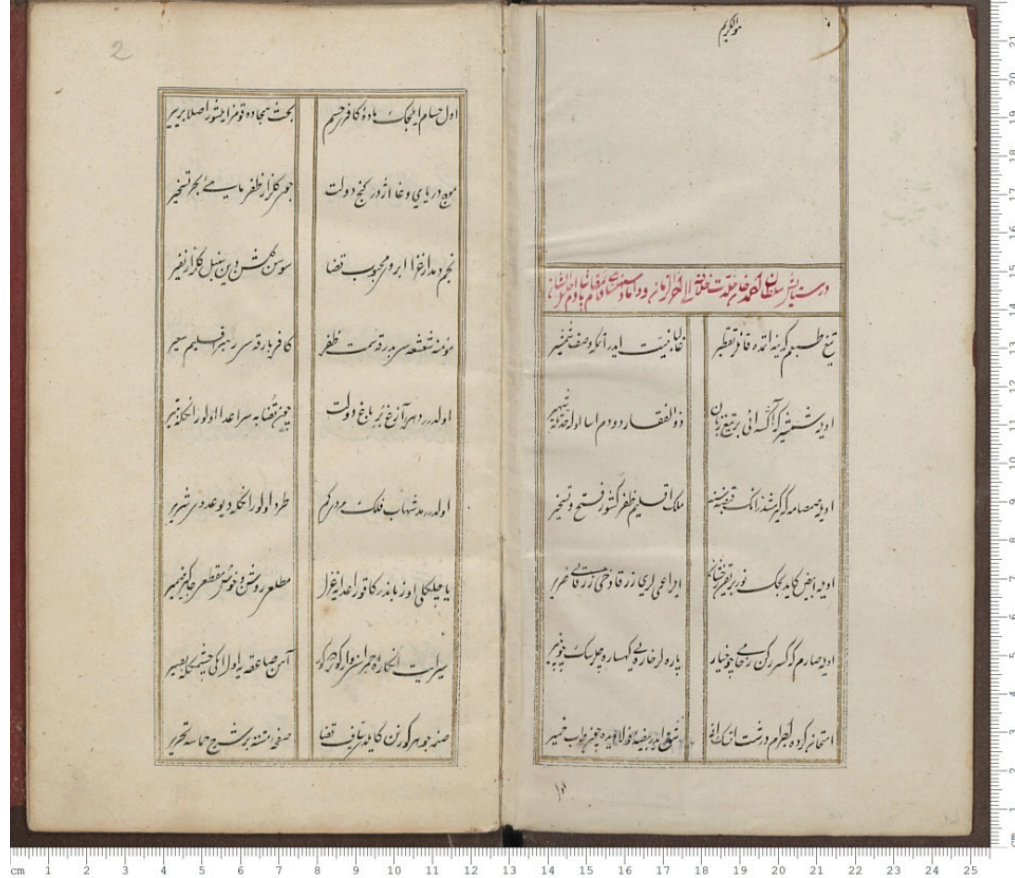
Âkif Mustafa Efendi'nin “*Divân-ı*” adlı eseri, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde 953 numarada kayıtlıdır. Divân, 45 varak, olup 215x120 mm. ebadında tâlik hatla yazılmıştır. Miklebli kahverenkli deri ciltli , ebrulu olup, her sahifede genelde 9 satır bulunmaktadır.

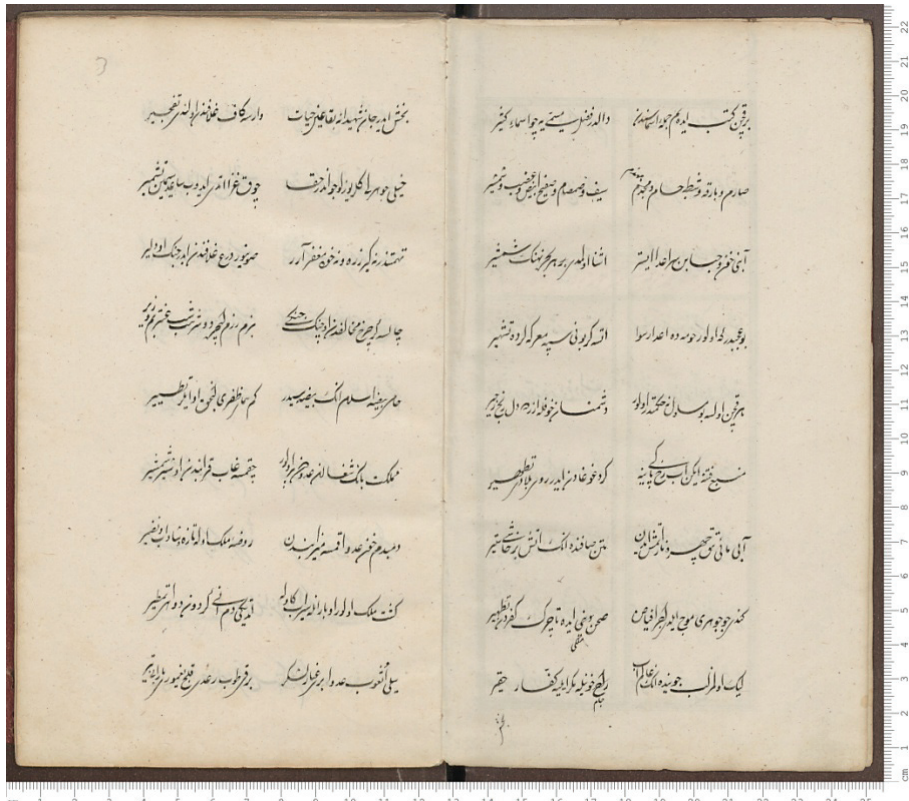
Aşağıda Cumhurbaşkanlığı Millî Saraylar Başkanlığı Topkapı Sarayı Müzesi, H. 953 numarada kayıtlı bulunan Koca Müftü Âkif Mustafa Efendi'nin Divânının fasimile tam metnini meraklılara sunuyoruz. Yeni harflere çevrilmiş şekli ve anlamlarına havi çalışma bizi aştığından Sayın Doç.Dr. Tolga Öntürk ile aynı Üniversiteden Özcan Tunçadam tarafından üzerinde çalışmalar olup, tamamlandığında inşallah yayımlanacaktır.

43 Abdi-zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, Amasya Tarihi, C. 1, Ankara 1986, s. 173; 2007 Baskısı s. 126.; Osman Fevzi Olcay, Amasya Meşhurları, 40.

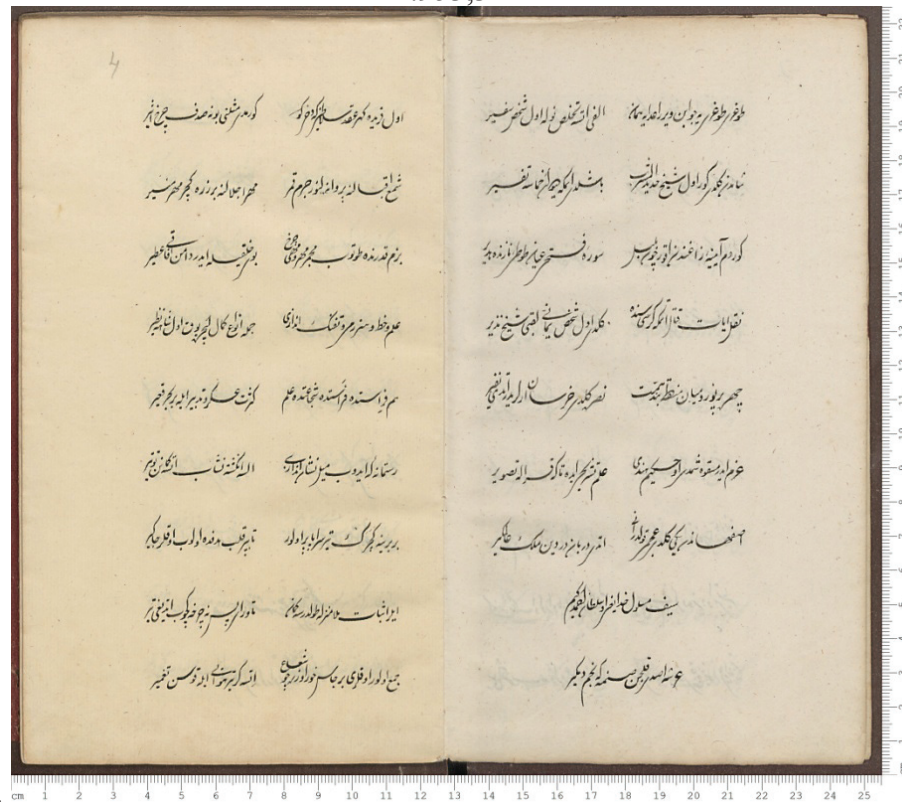

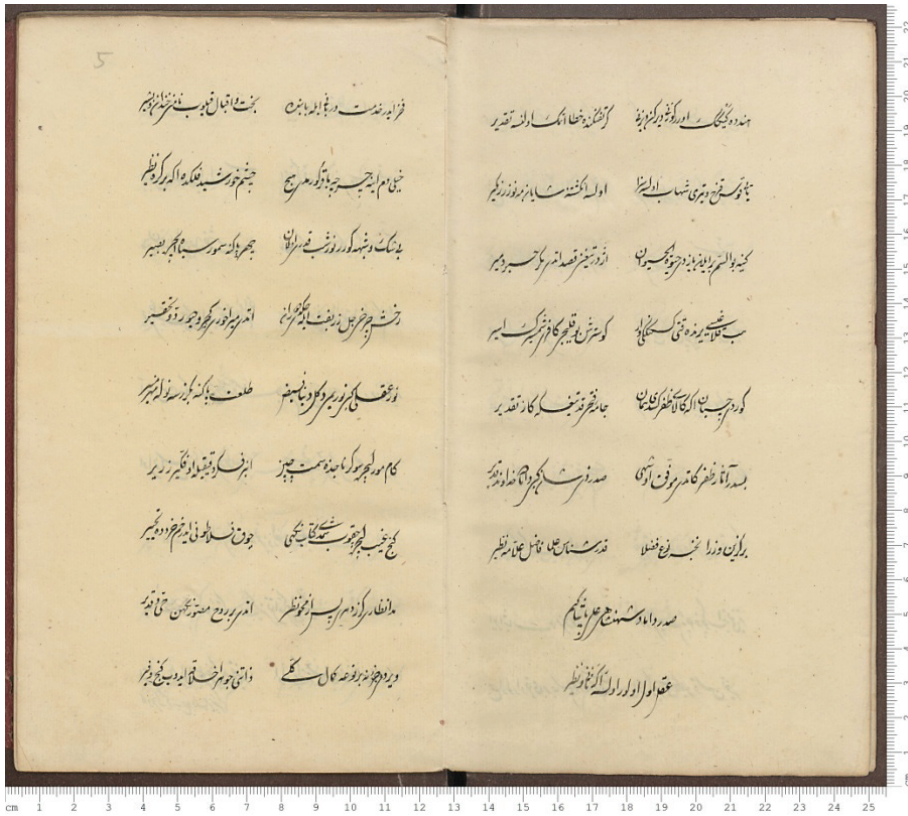
Âkif Mustafa Efendi'nin Sultan III.Ahmed'e takdim edilen Divan-ı Bedi'ası
Cumhurbaşkanlığı Millî Saraylar Başkanlığı Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine.953. 2

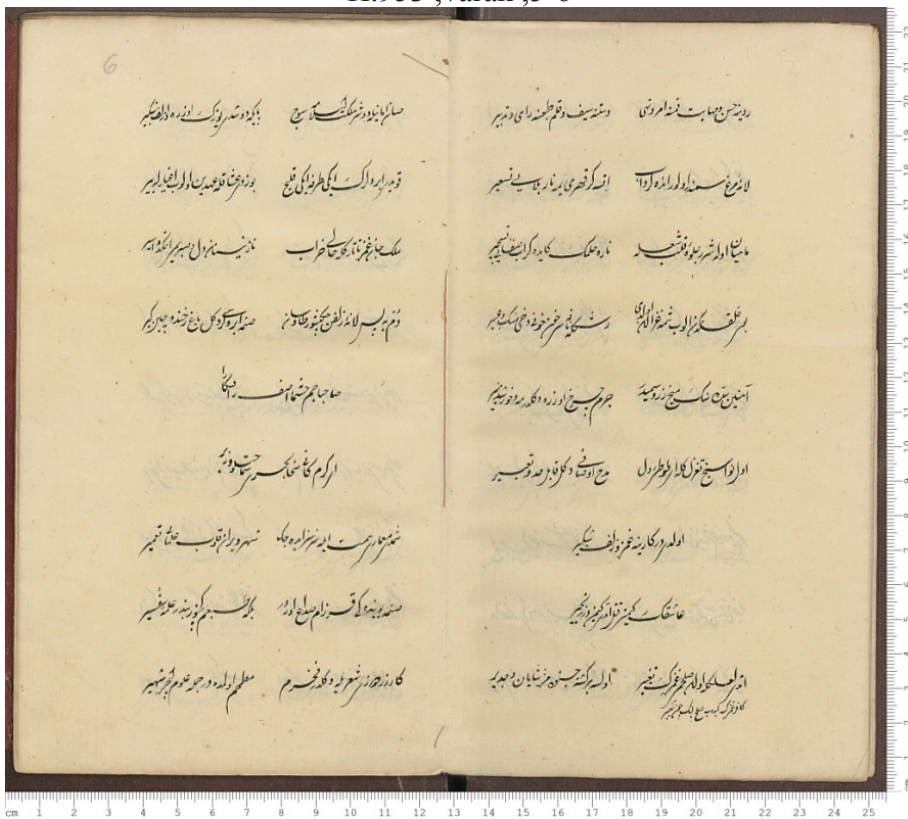

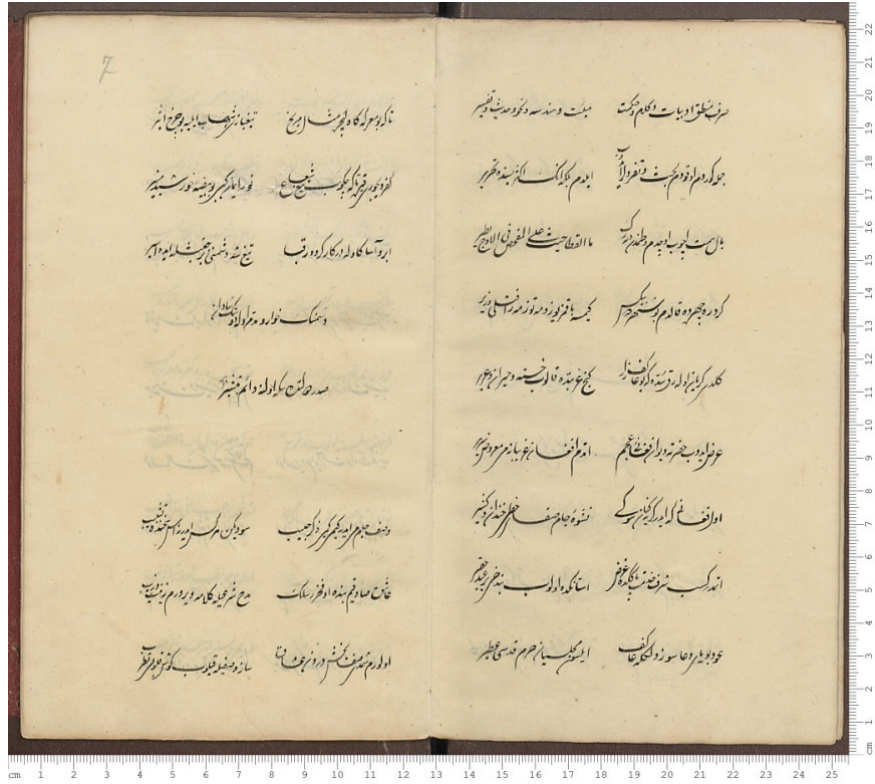
H.953,3-4

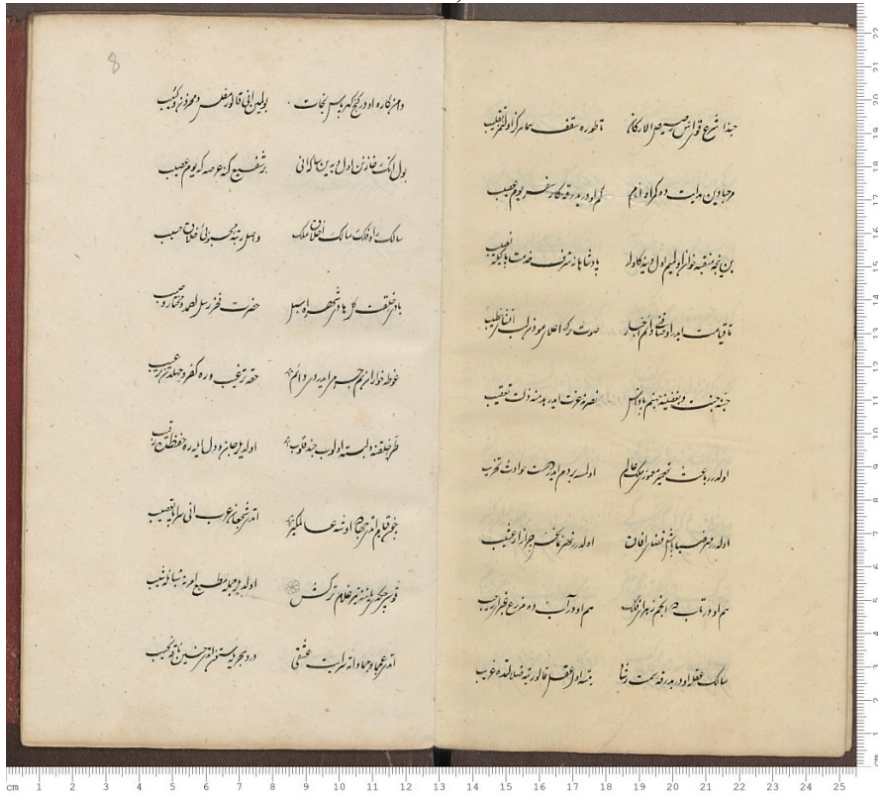

H.953, varak, 5-6

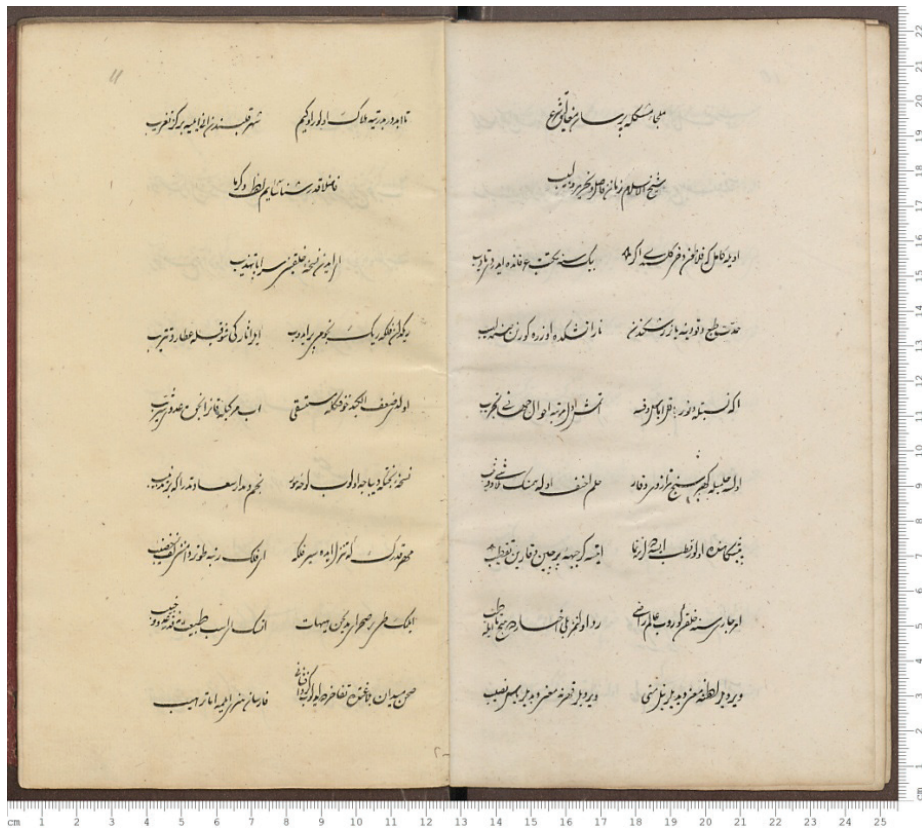
H.953, 7-8

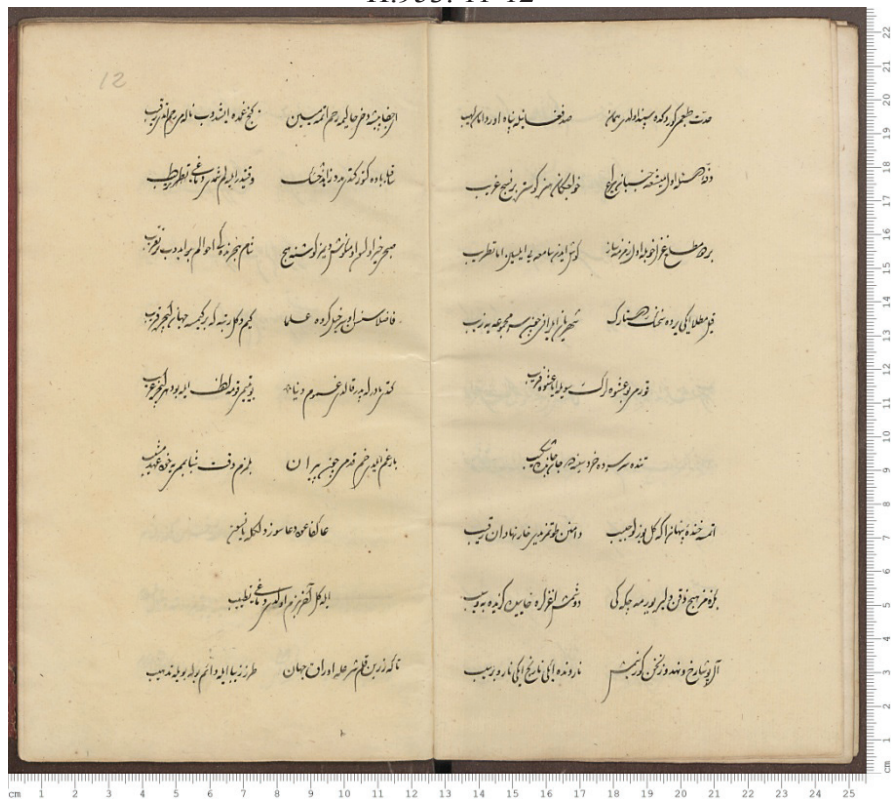

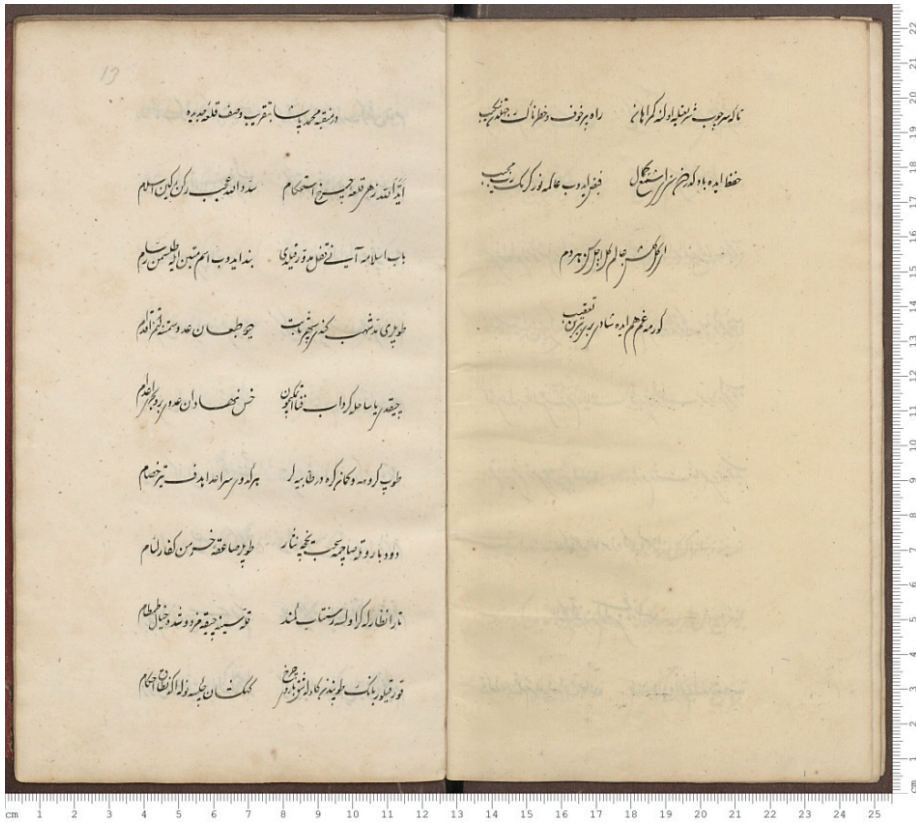
Hazine 953,9-10

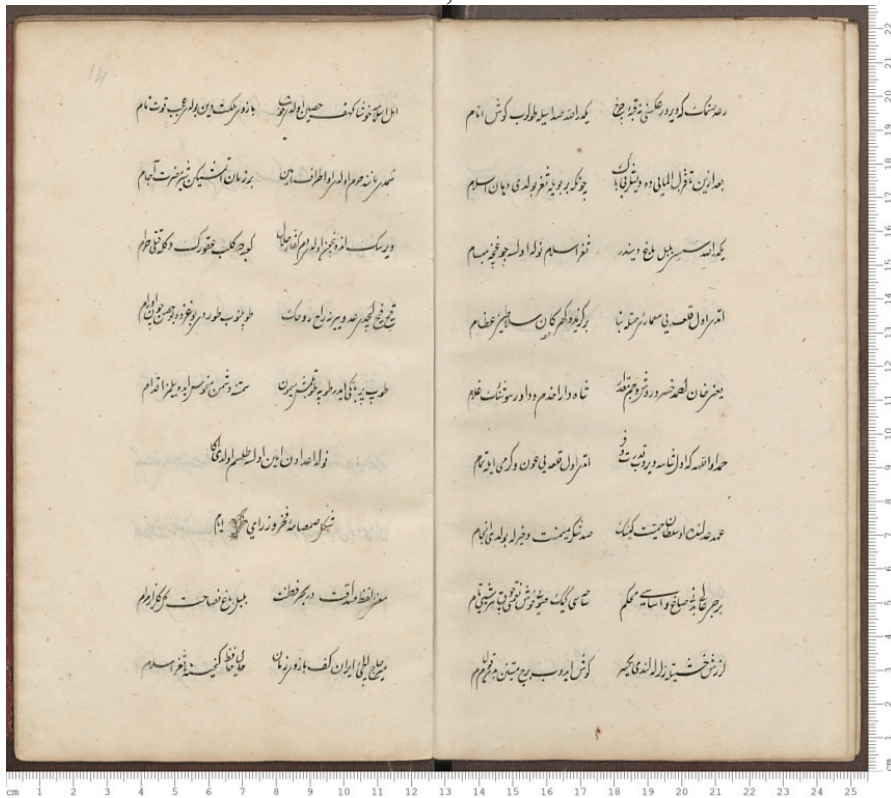

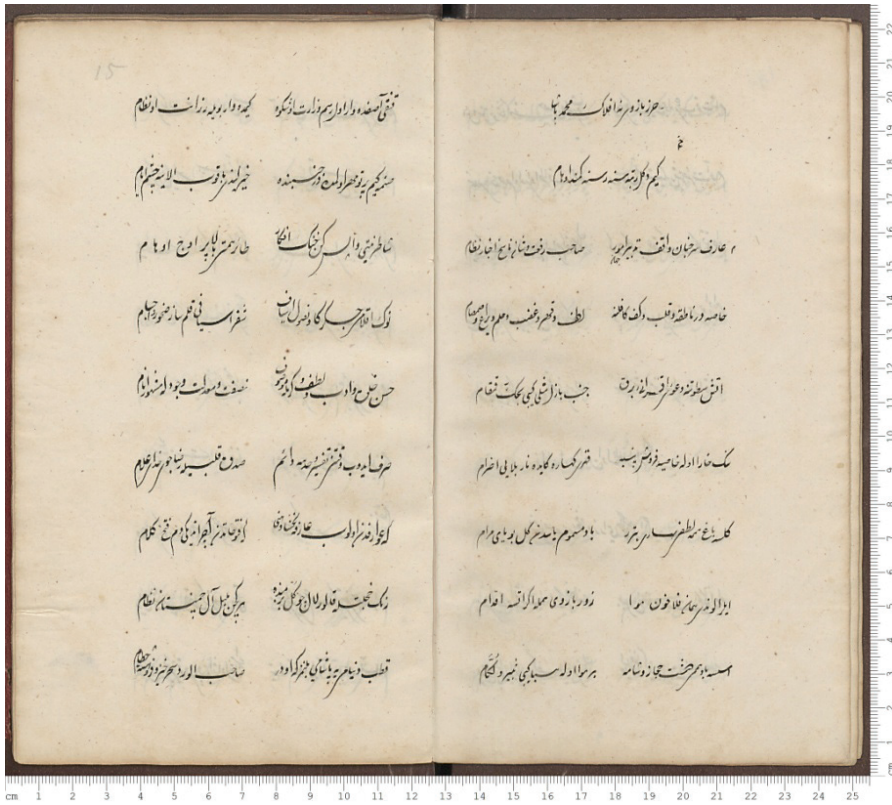
H.953. 11-12

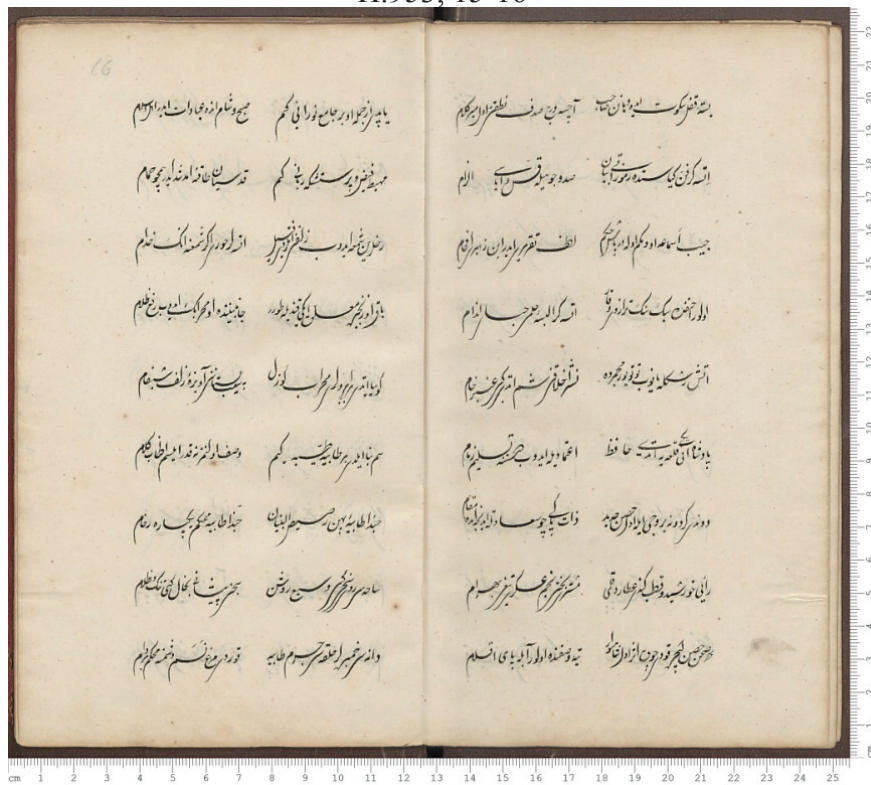

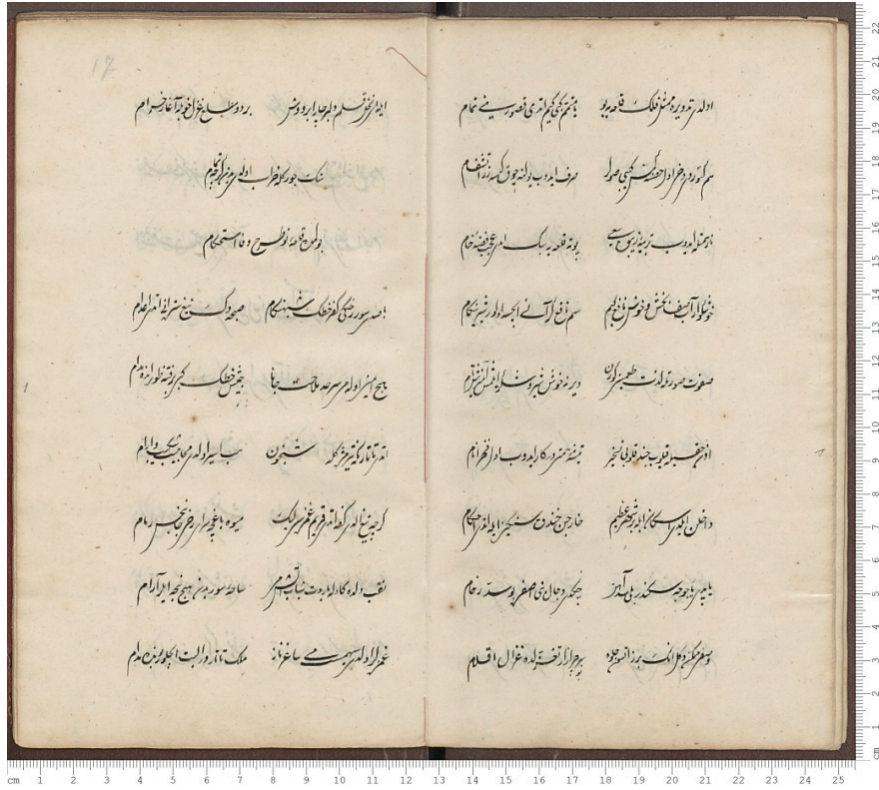
H.953, 13-14

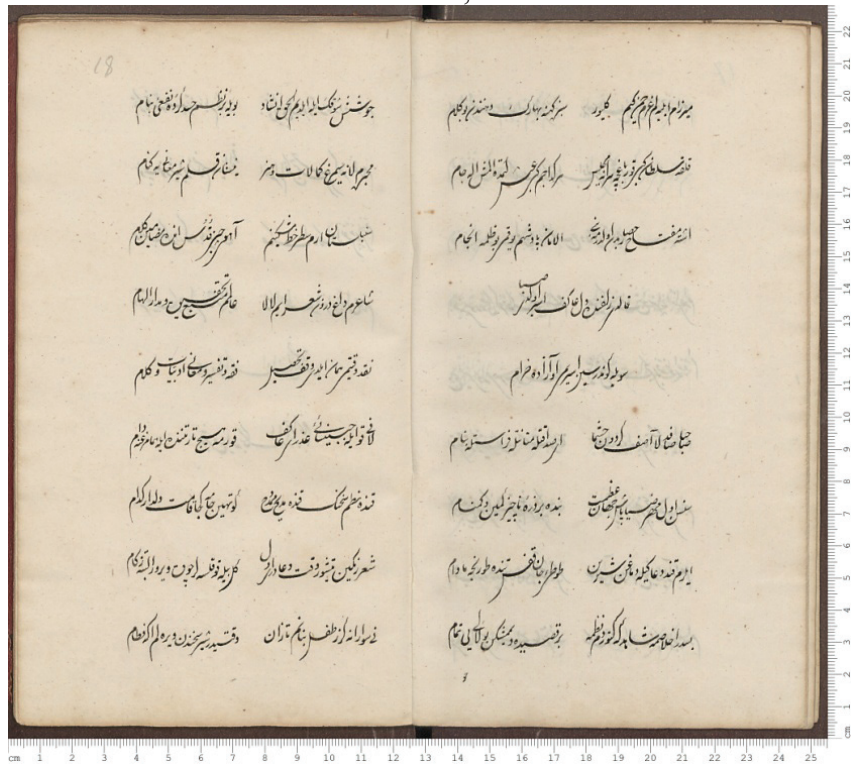

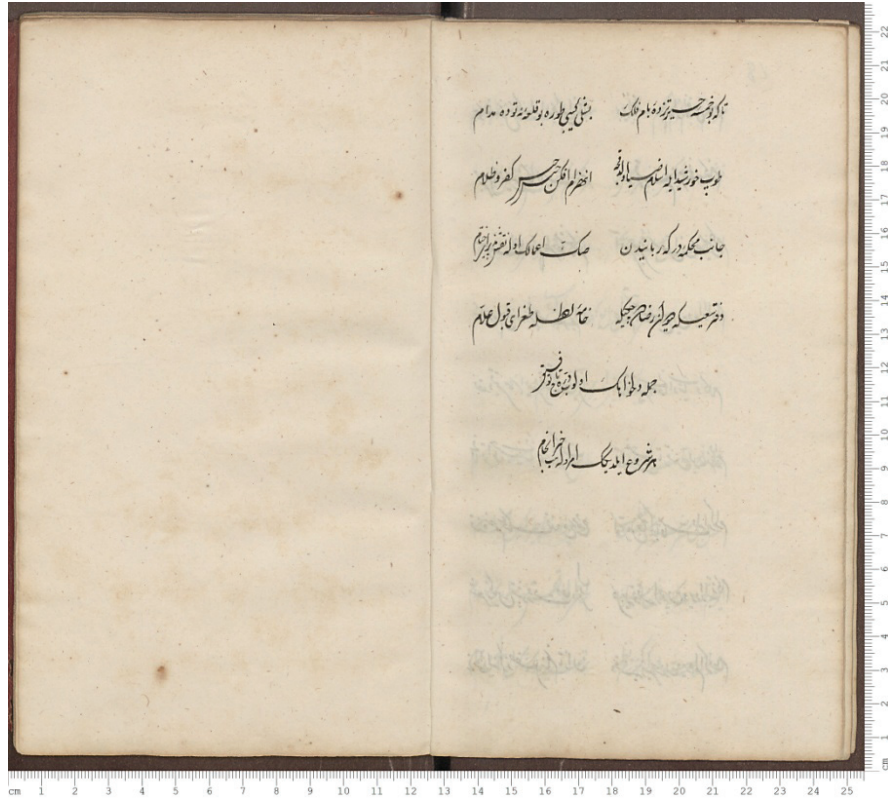
H.953, 15-16

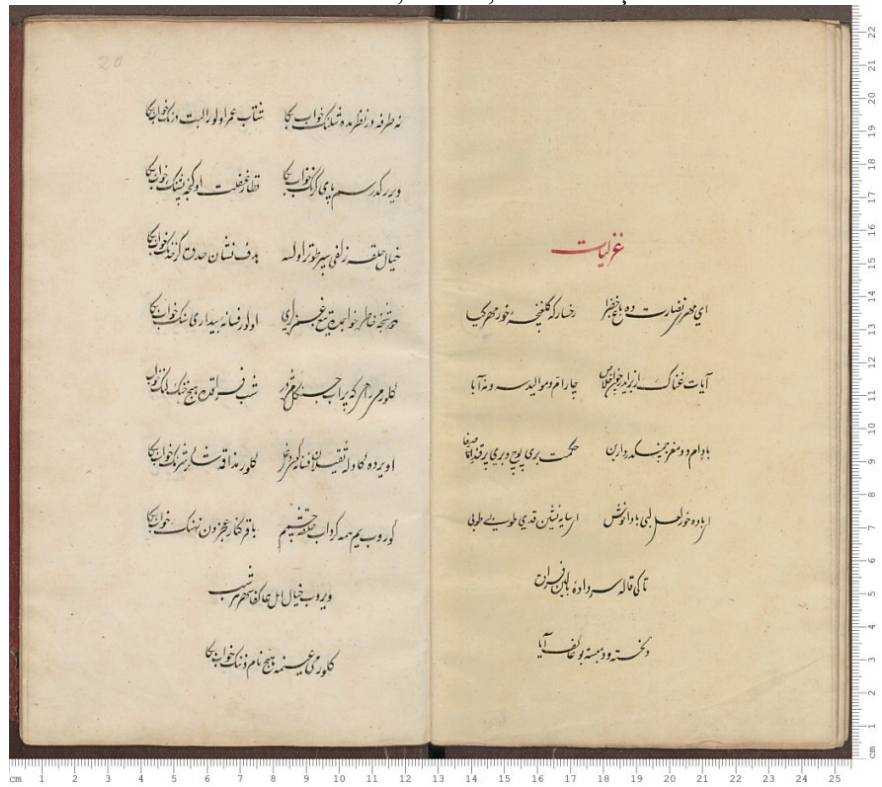

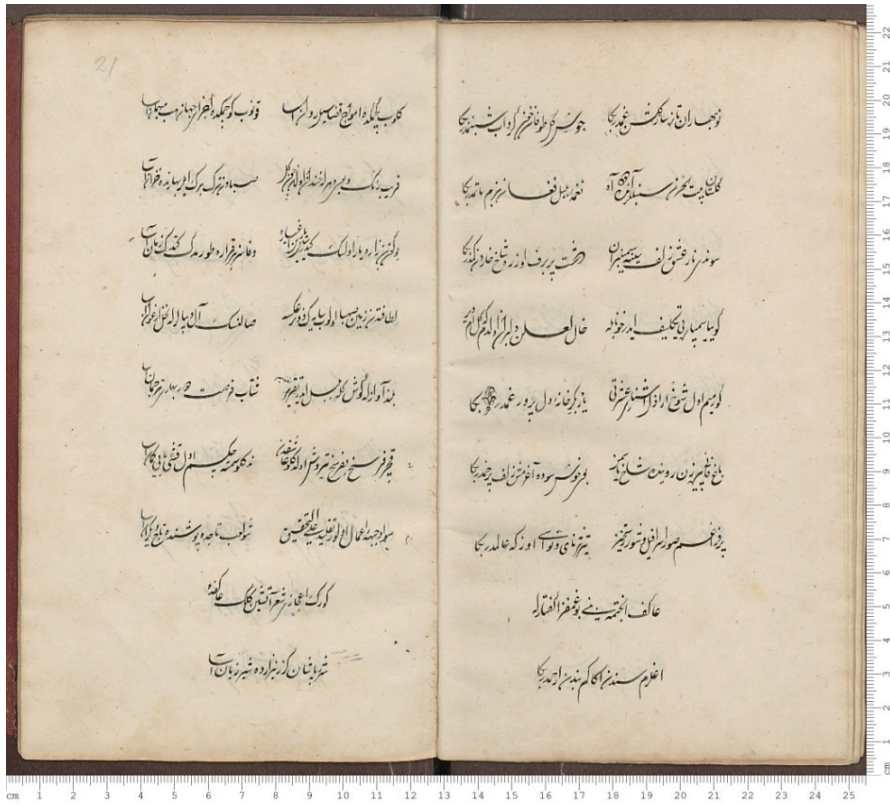
Hazine.953,17-18

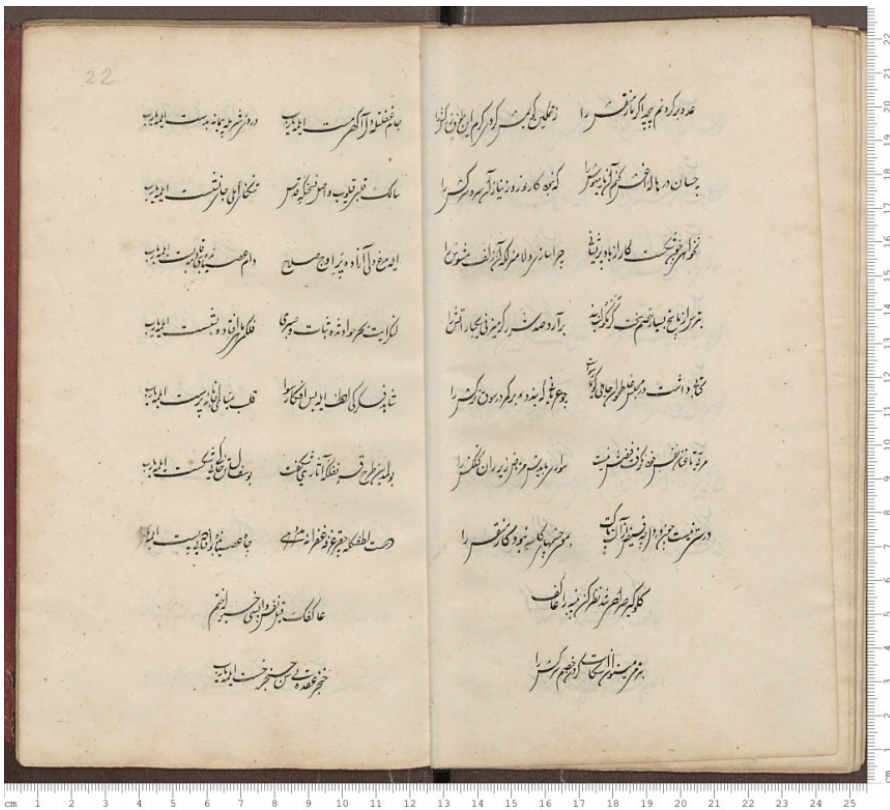

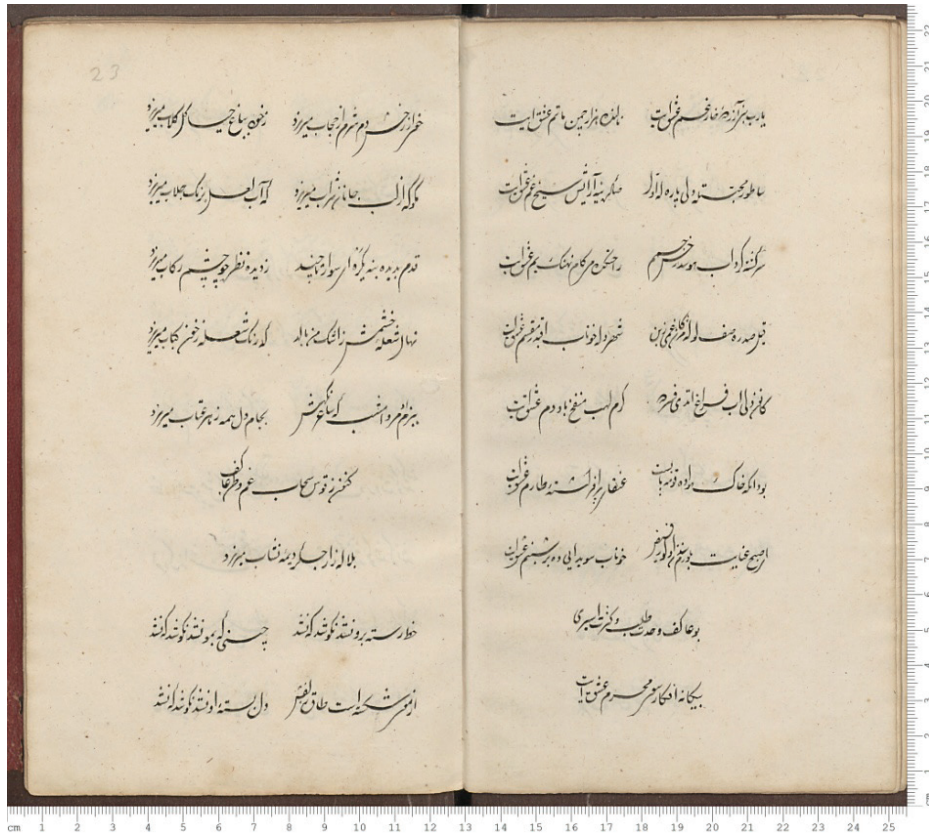
Hazine.953, 19-20, 21-22 boş.

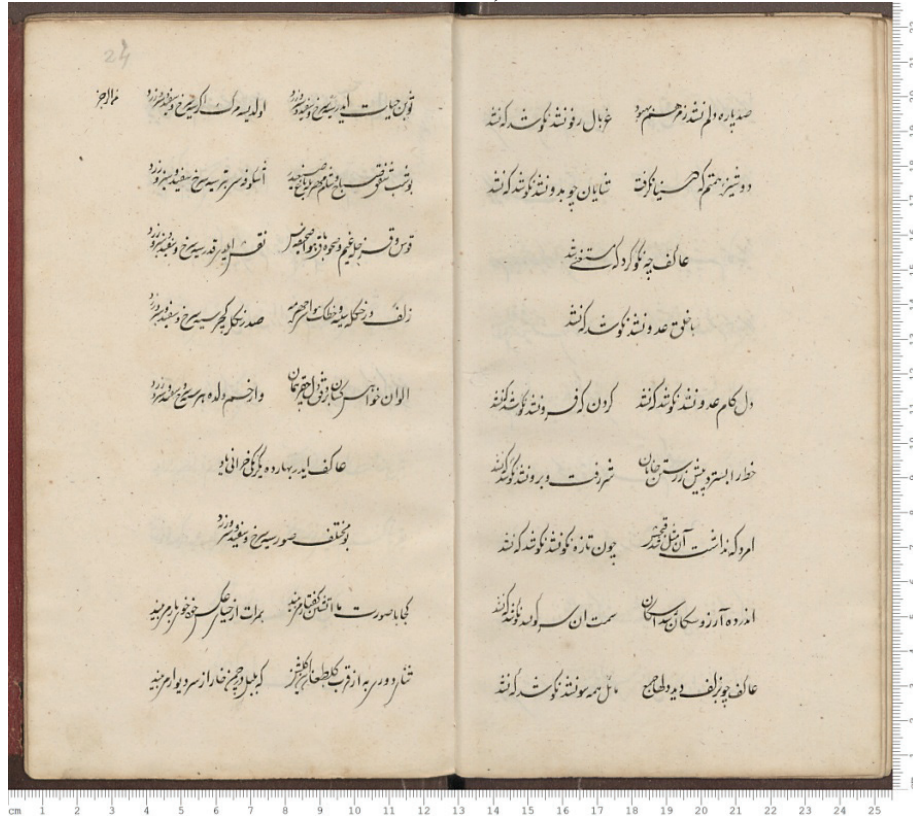

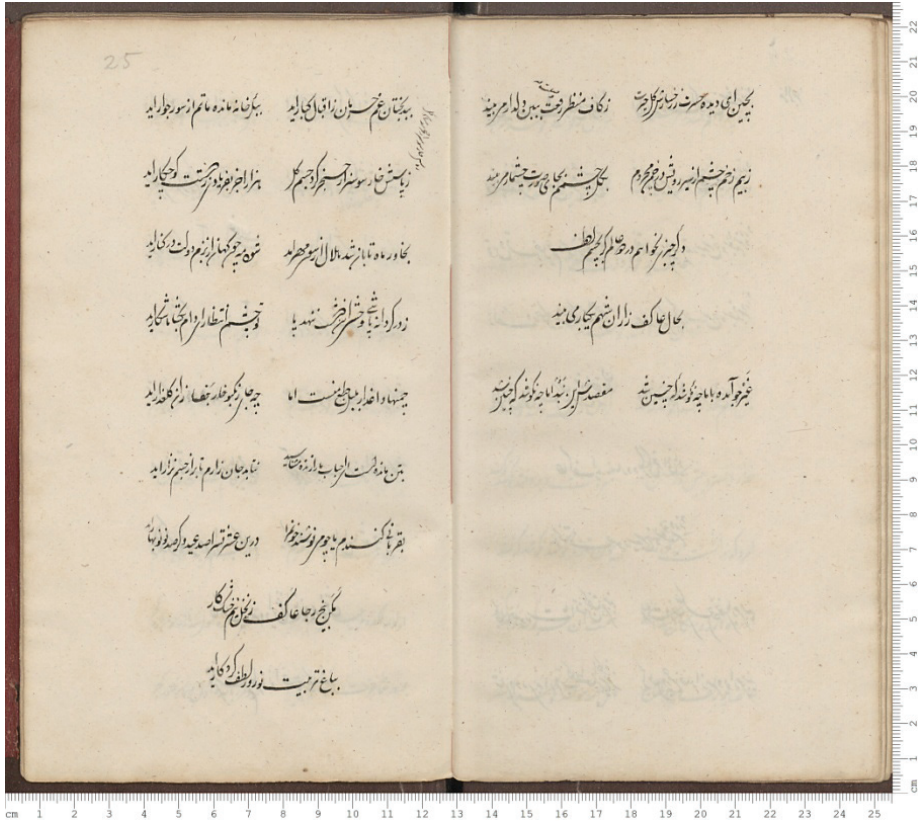
Hazine 953, .24-25

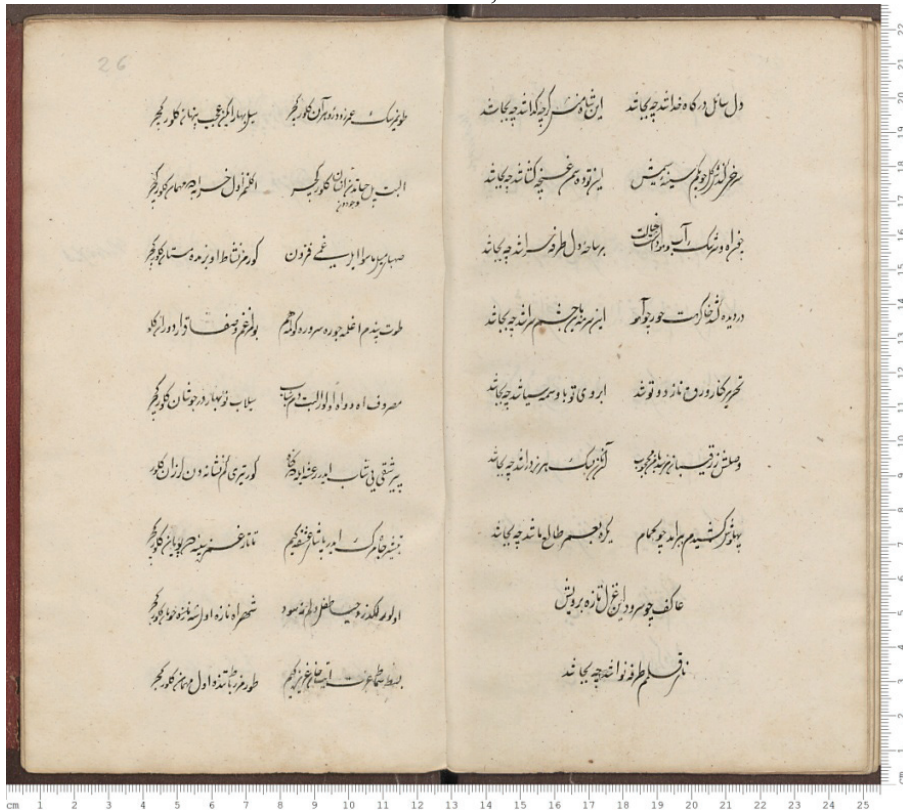

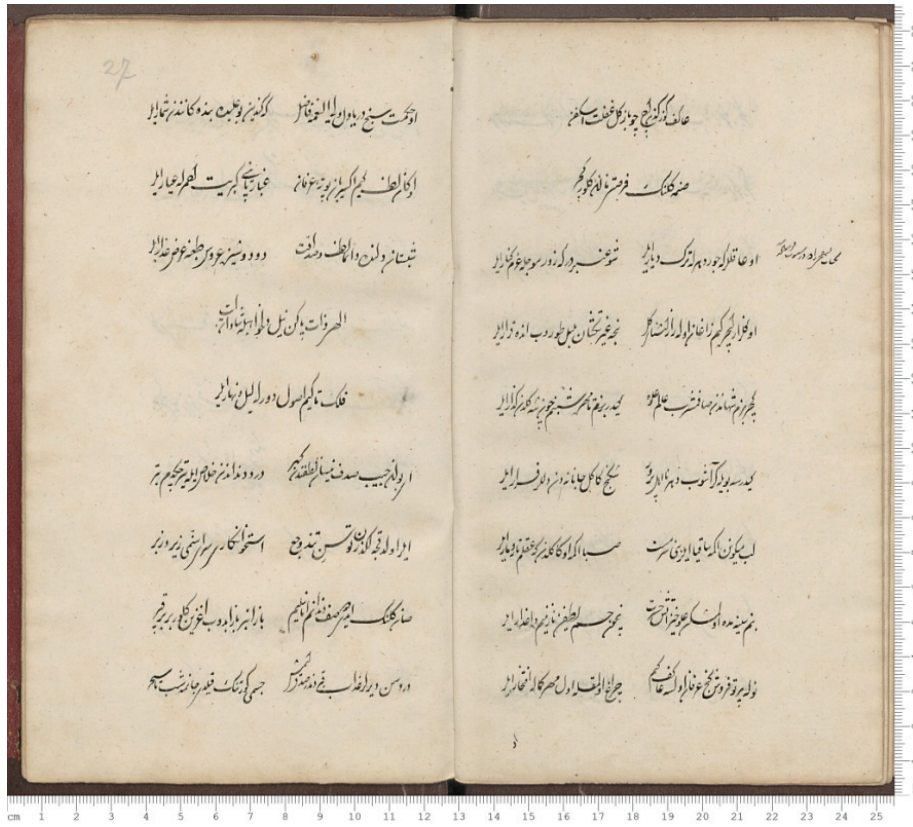
Hazine 953, 26-27

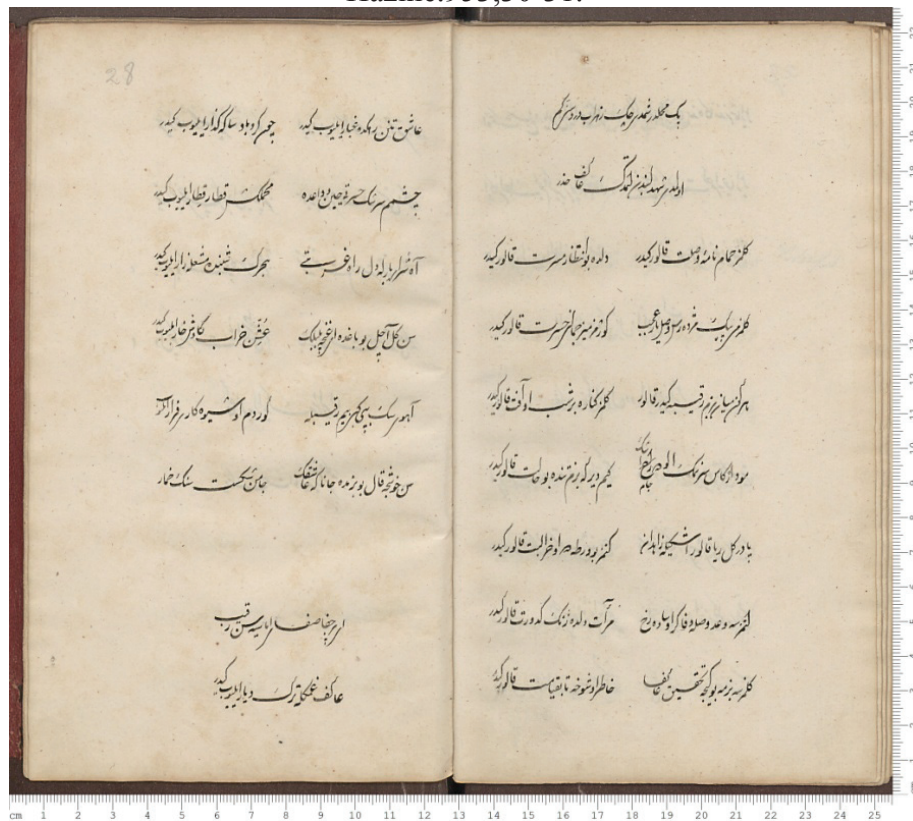

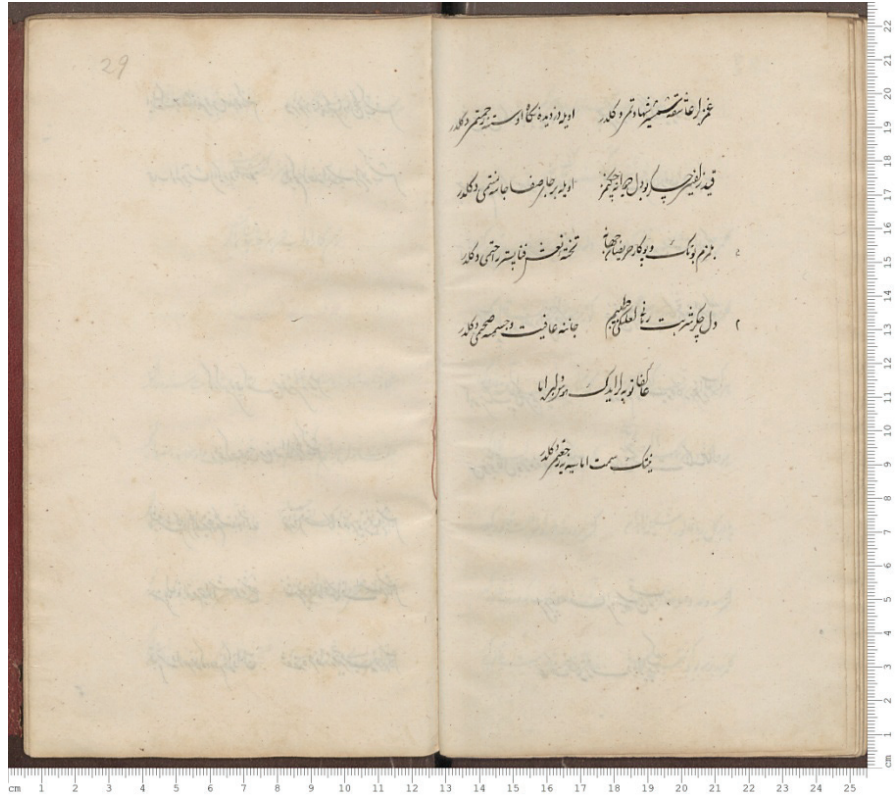
Hazine 953,28-29

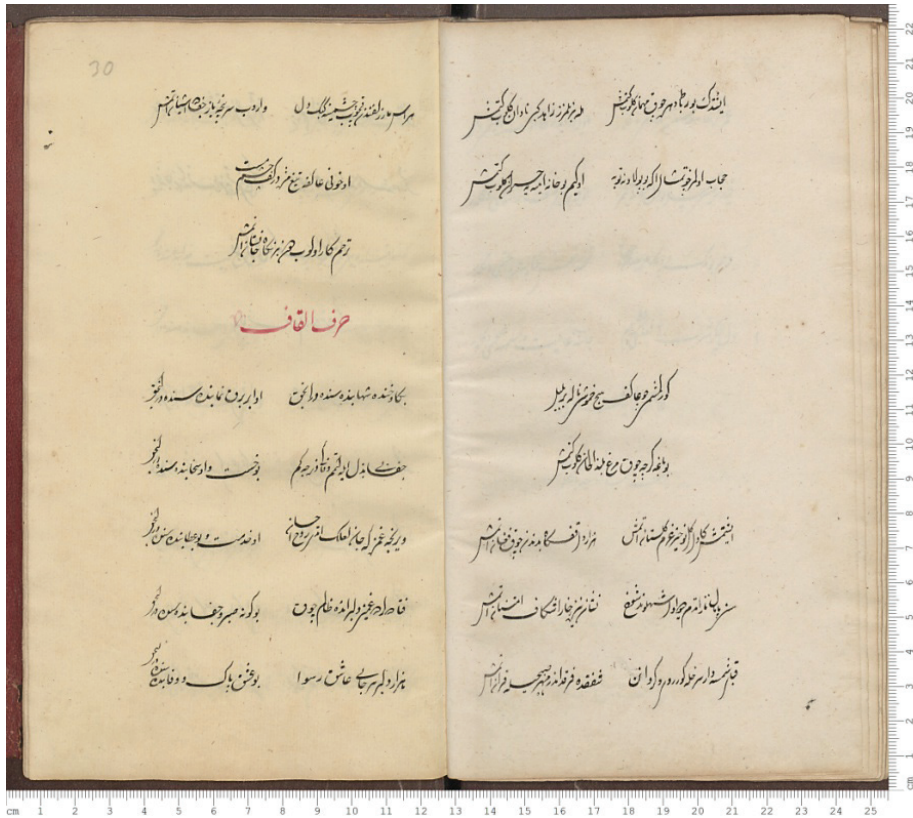

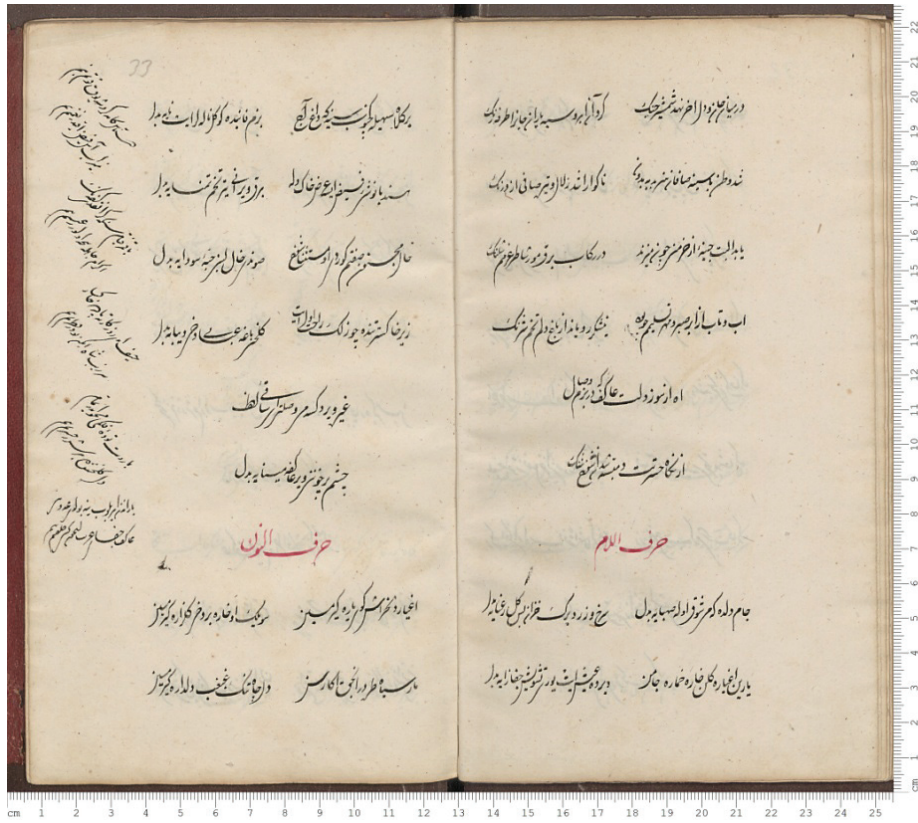
Hazine.953,30-31.

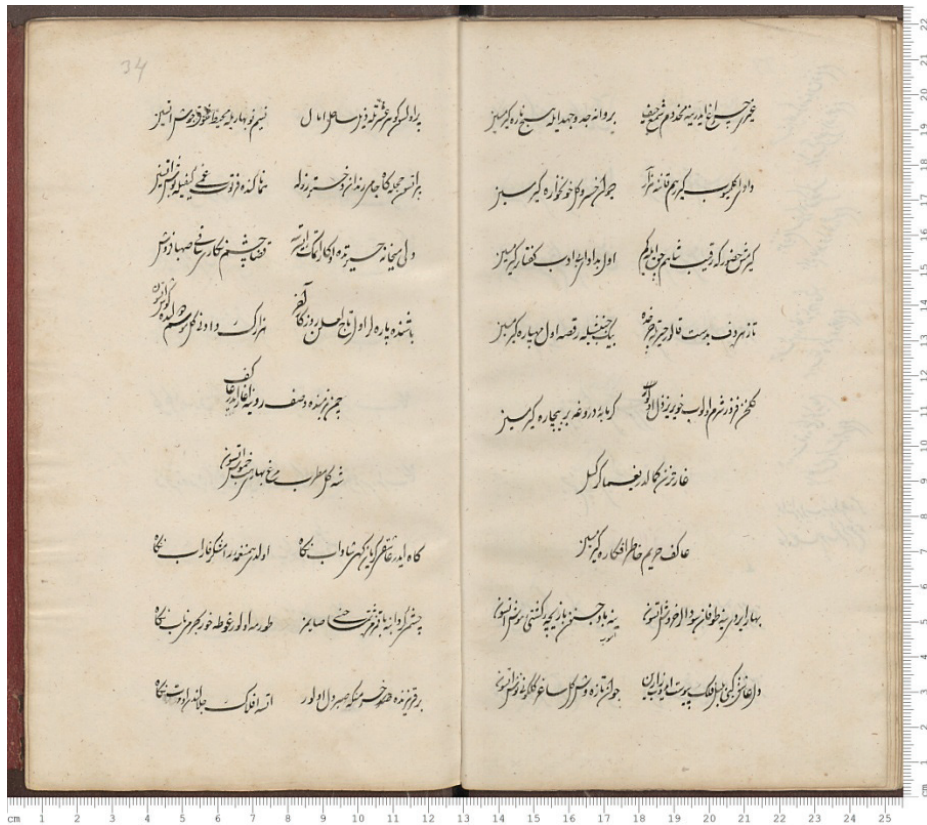

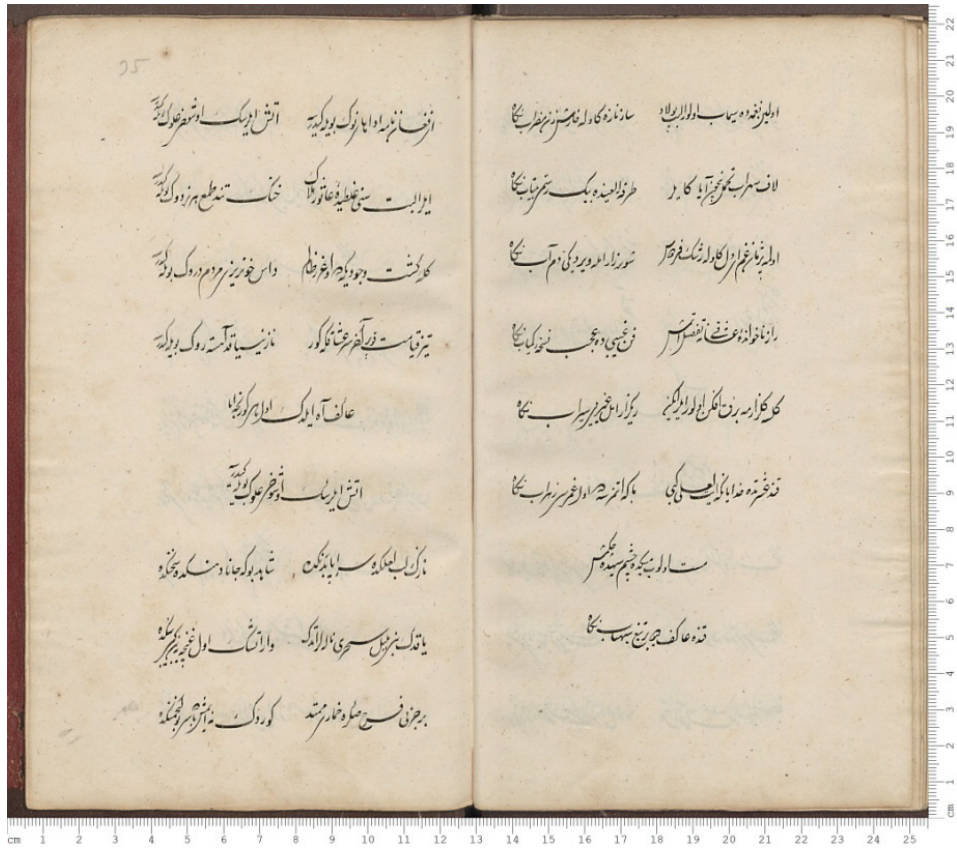
Hazine.953.32-33

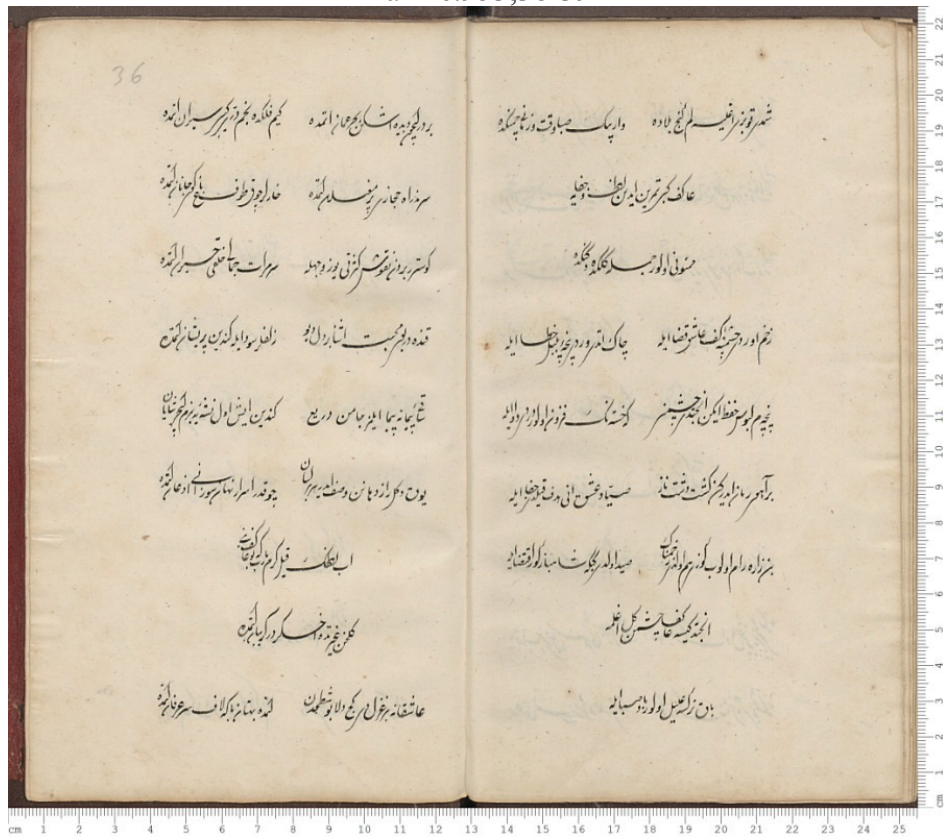

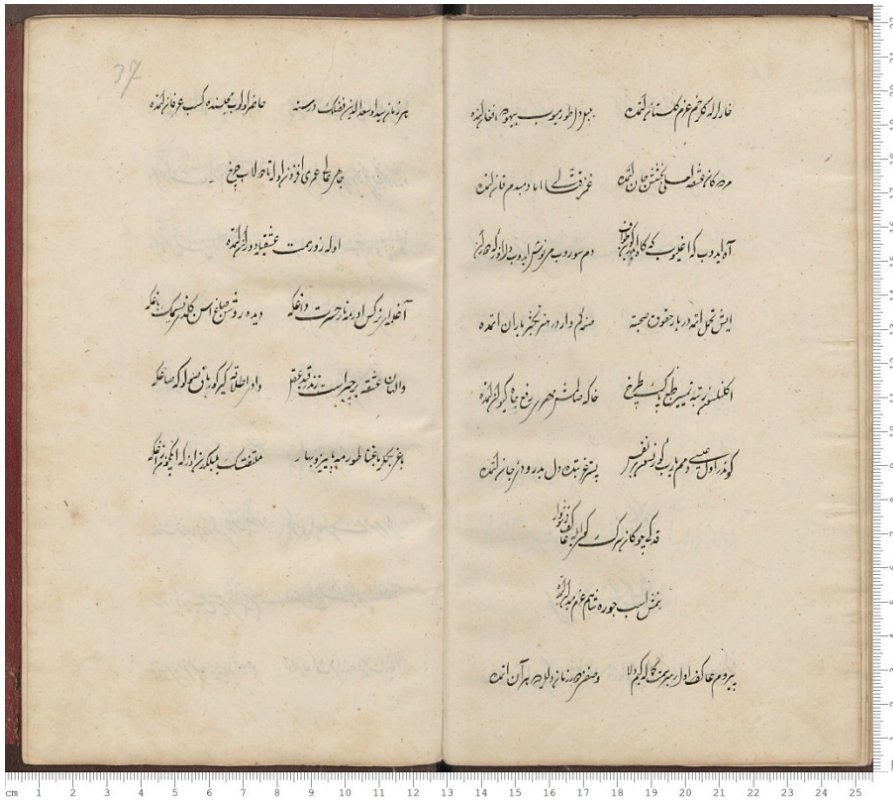
Hazine.953.36-37

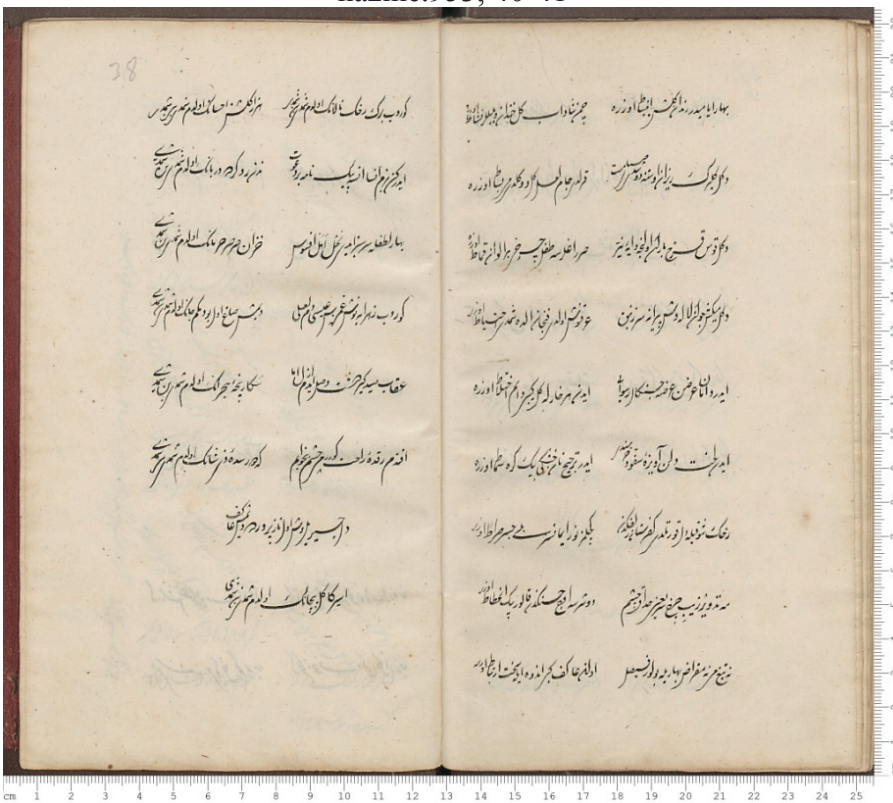

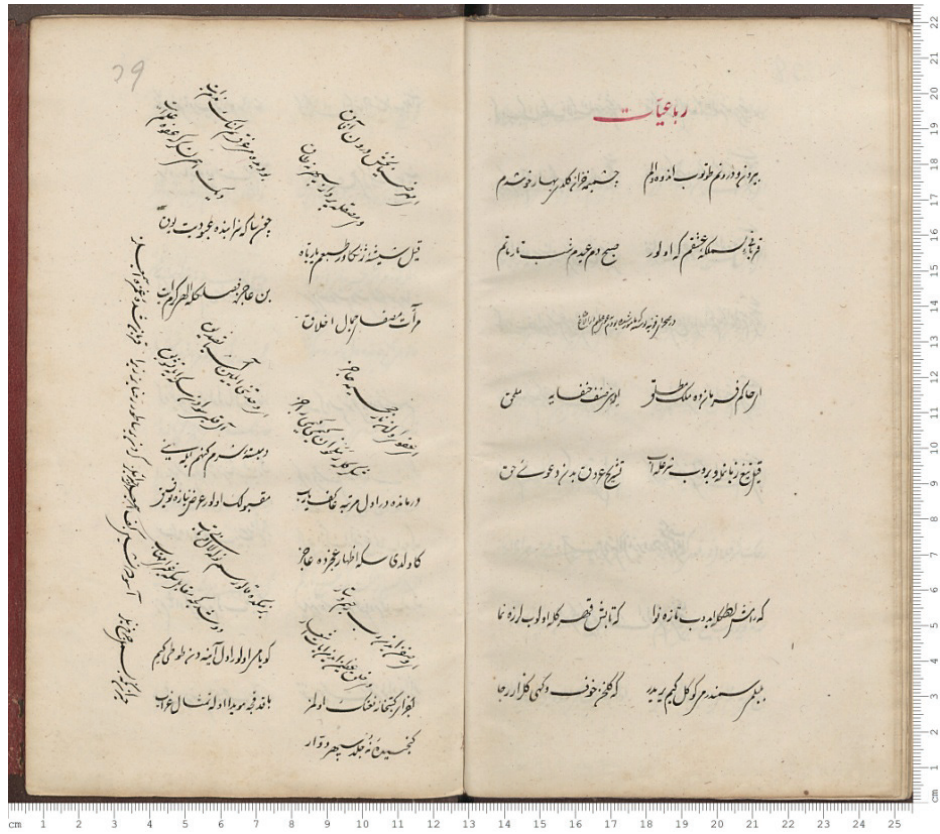
Hazine.953,38-39

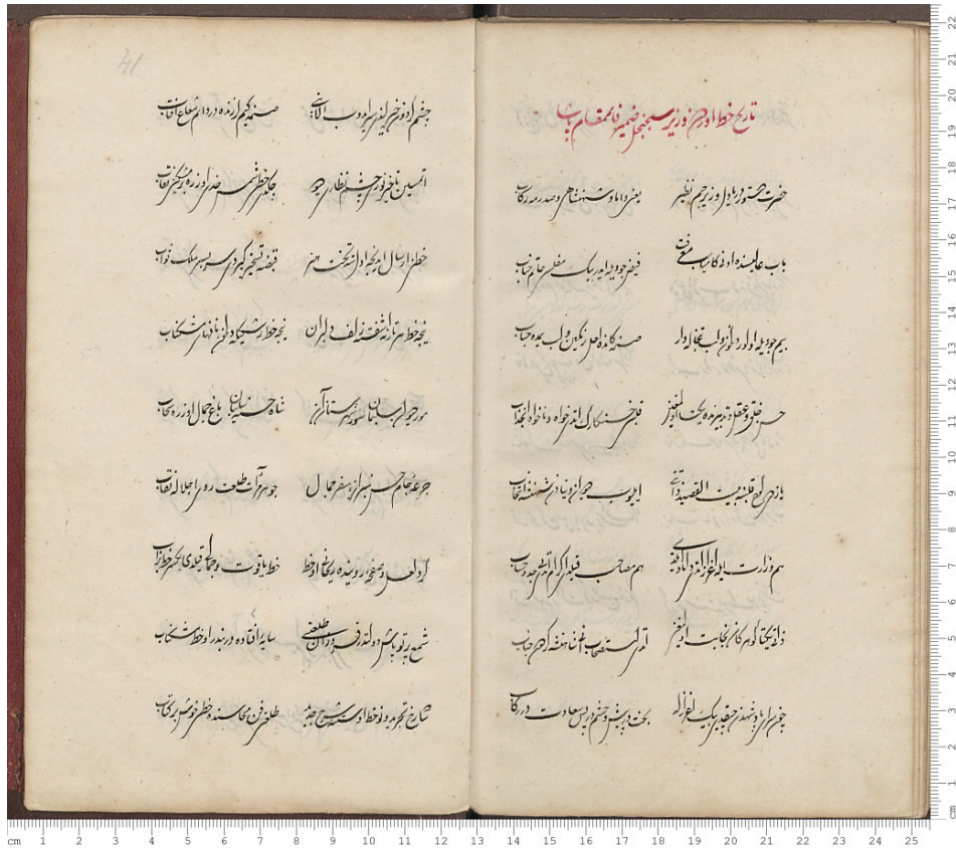
hazine.953, 40-41

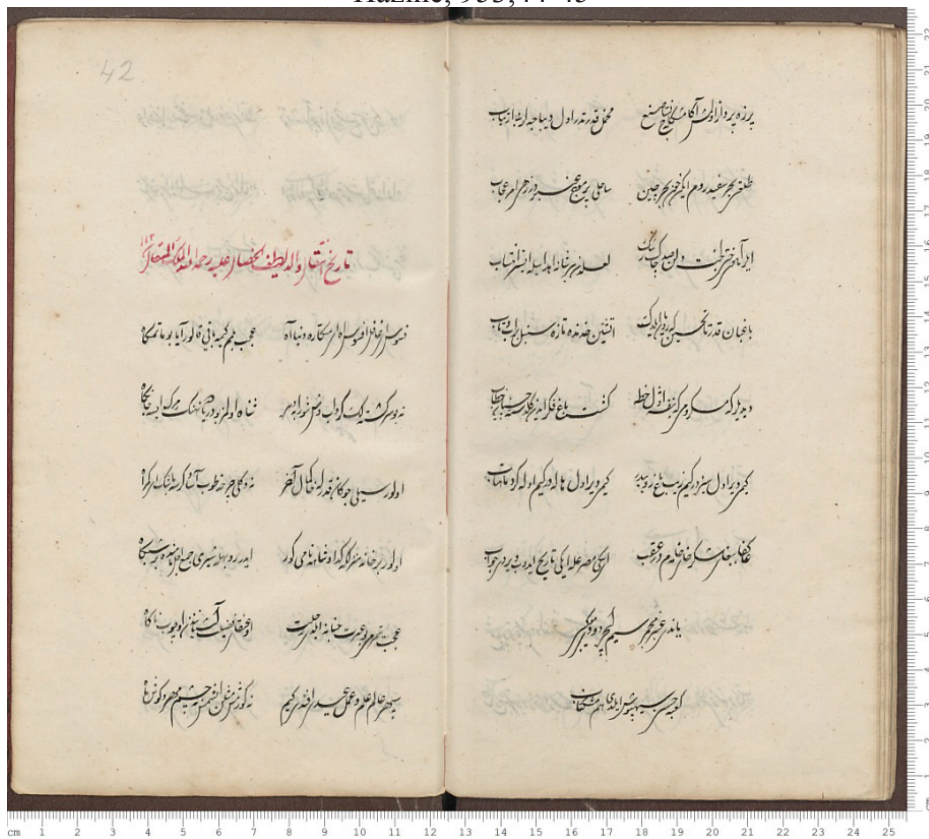

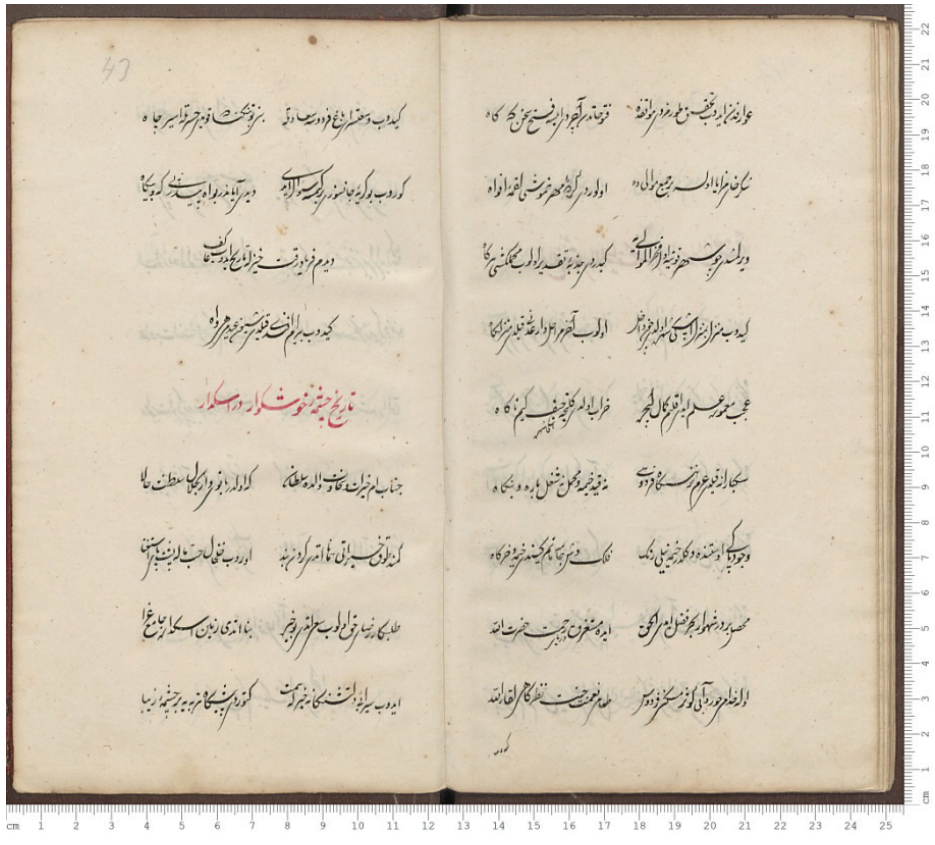
Hazine 953, 42-43

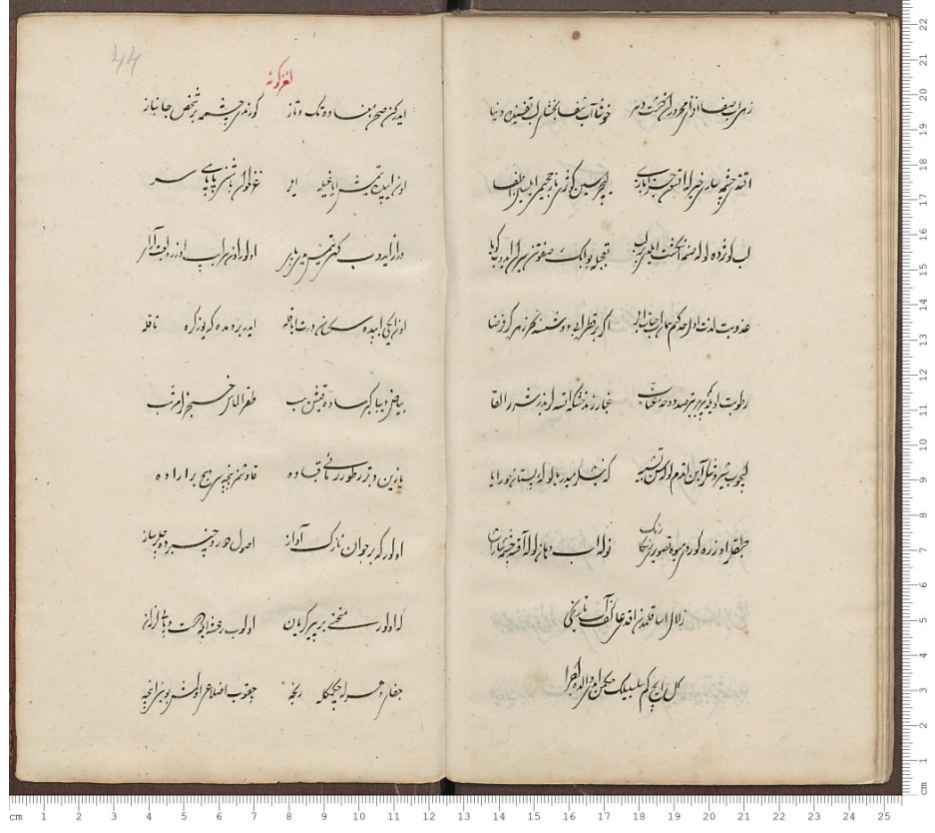

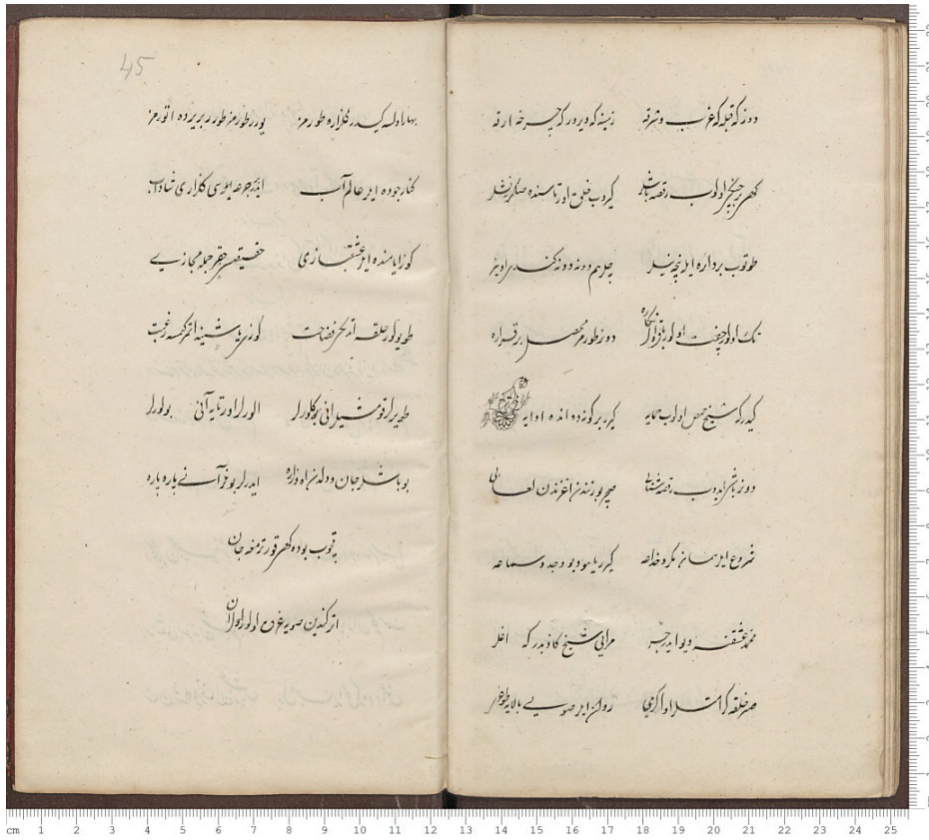
Hazine, 953,44-45

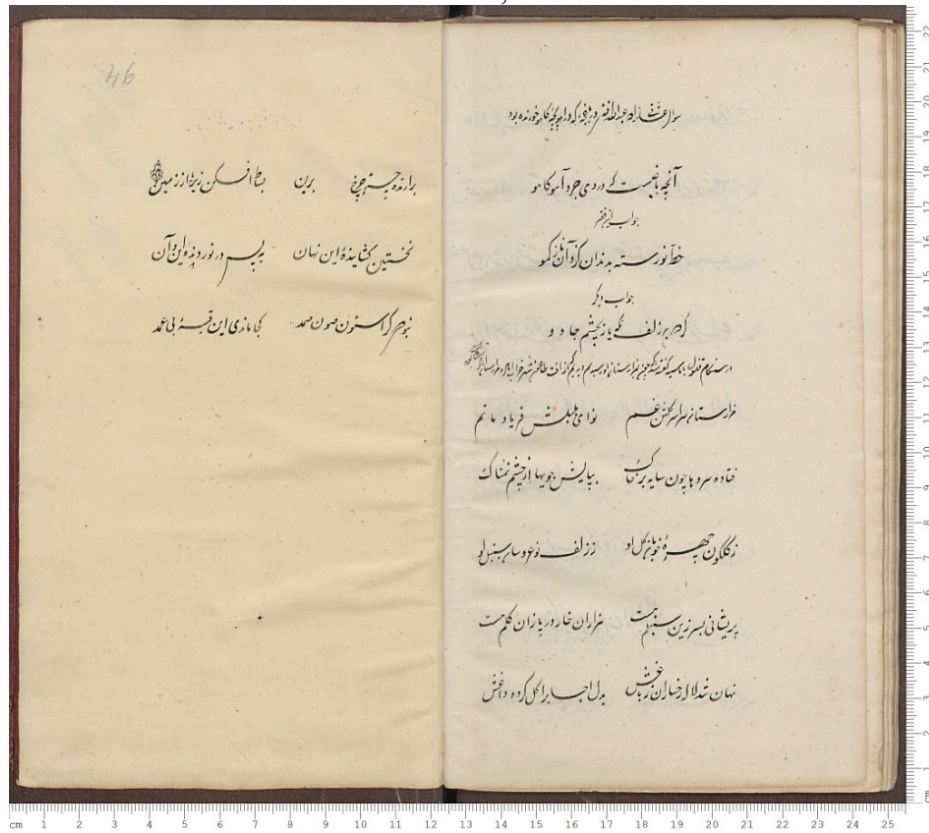

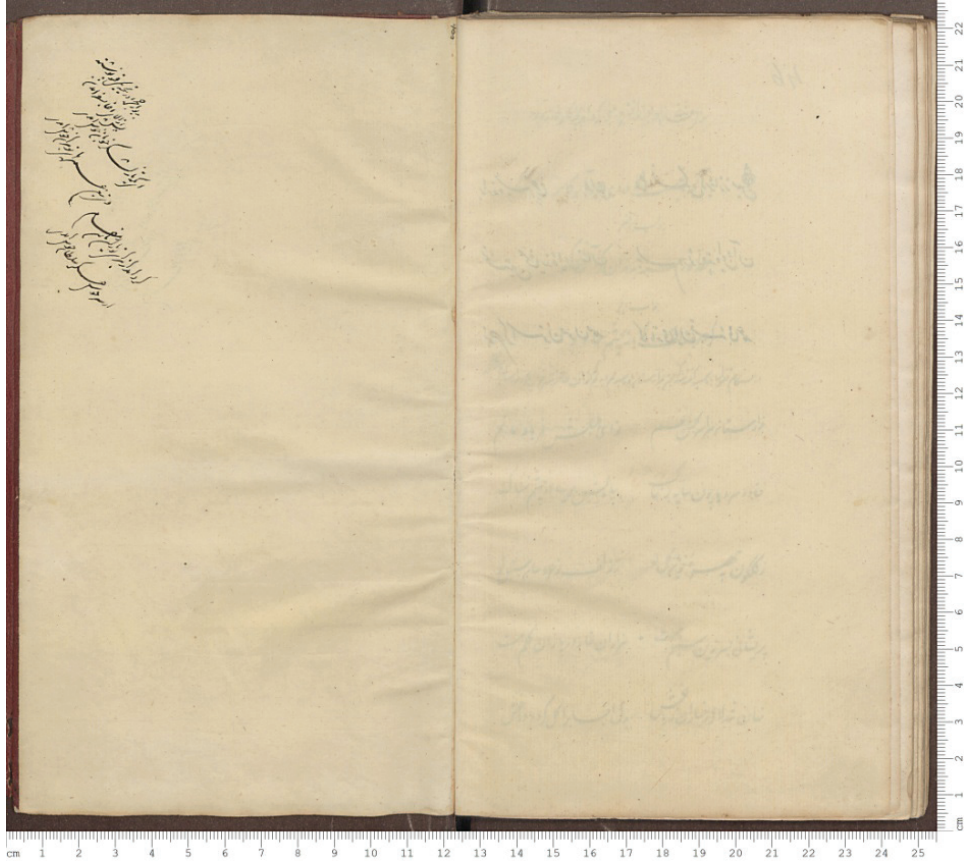
Hazine.953, 46-47

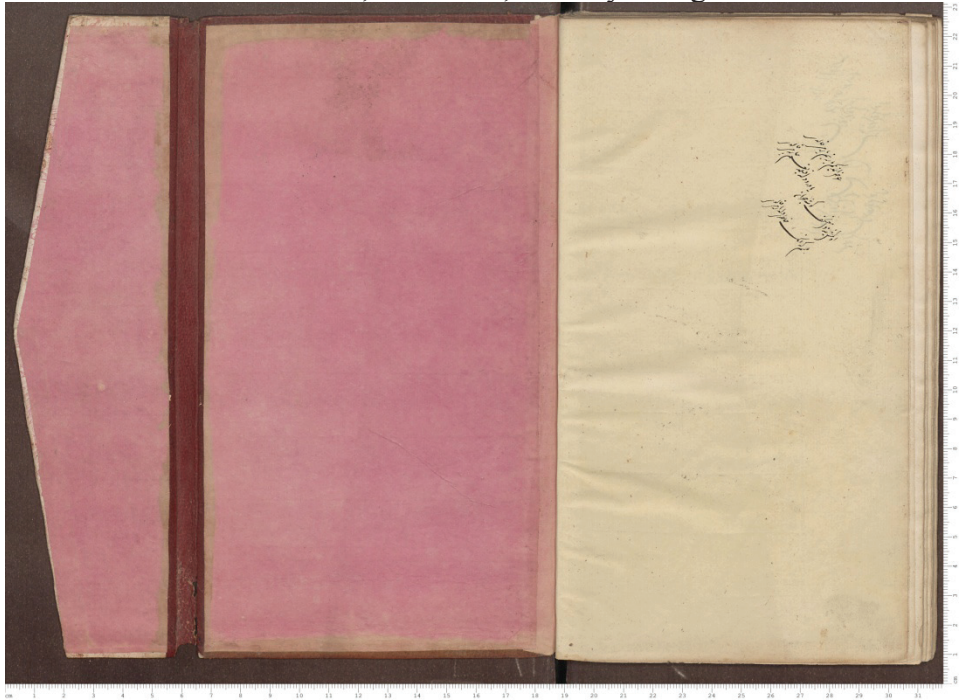

Hazine.953, 48-49

Hazine 953, Eser sonu, cilt ve yan kağıdı.

44 Amasya Bayezid Kütüphanesinde 938 numara ile kayıtlı Kanun-u Edeb⁴⁴ adlı eserde 'İdîzâde Lügat.

Mustafa Âtîf'in kendi el yazısı ile kardeşi 'Îdîzâde Âkîf'in Farsça şu beyti bulunmaktadır:

Estu her hasta kasa to cuyet âkîf-î yârab

Dered ümid rıza-î bega cuyed edeb.

Anlamı: Senden her hasta şifâ ister ve Âkîf'de şifâ ister, senden rıza ümit et Hakk'ın adı ile.

Sadettin Nüzhet Ergun'un 1936 yılında yayımlanan "Türk Şiiri" adlı üç ciltlik eserinde Âkîf için şöyle yazar⁴⁵ :

"Âkîf (Amasyalı) – XVIII. asır şairlerindedir. *Salim* ve *Ramiz* tezkirelerine göre, asıl adı Mustafa olan Âkîf, Amasyalı Abdi Bayram'ın oğlu ve Âtîf mahlasıyla şiirler yazan Ahmed'in küçük kardeşidir.

Salim ve *Ramiz* tezkirelerinde şairin babası yanlış olarak " *Abdi* " gösterilmiştir. Yine *Salim* Tezkeresi'nde şairin büyük kardeşi Âtîf'dan bahsedilirken " Harf-i ayn-ı mühmelede Abdî mahlâsı ile keşide-i silk-i erkâm olan mevali-i kirâmdan Amasyalı Bayram Efendi'nin büyük mahdumlarıdır" denildiği halde bu zattan sırası geldiği yerde bahsedilmemiştir.

Koca müftü adıyla da anılan Âkîf Mustafa Efendi'nin babası *Abdî Bayram* Efendi'dir. Asıl adı Bayram olduğu için aynı mânâyâ gelen 'Îdî'yi de mahlâs olarak kullanmıştır. Âkîf Divânı'nda Şeyhi'nin Şakâyık Zeylinde ve Amasya Tarihi'nde (s.218,220, 260) *Bayram-ı 'Îdî* olarak kayıtlı görüyoruz.

Tezkireler, şairin babası hakkında sitâyîşkâr bir lisan kullanıyorlar. Bizzat Âkîf de babası için yazdığı vefat tarihi de onun hakkında şu hükmü veriyor;

Füsüs ey gafil efsûs âh ey mekkâre dünyâ âh
Aceb bilmem kime bâkî kalur âyâ bu mâtemgâh
Olur bir hâne menzilgeh gerdâ vü şâha nâmi kûr
İder râbehle şiri cem' ecel nâmında bir şebgâh
Acep Yetmez mi bu ibret cinâne eyledi rihlet
O anka-yi fazilet aşiyânından uçup nâgâh
Sipehr-i âlem-i ilm ü amel 'Îdî efendi kim?
Ne görmüş mislim işitmiş ne çeşm-i mihr ü gûş-i mâh
Avâriş'den idüp tahkîk durmazdı Mevâkîf'te
Fütâhat'tan açardı eylese feth-i suhan her gâh
Aceb ma'mure- i ilm idi iklîm-i kemâl içre
Harab oldu gelince Eskişehir'e hayf kim nâgâh
Muhassal bir dür-i şehvâr-ı bahr-i fazl idi elhâk
De müstağrak-ı deryâ-yi rahmet Hazret-i Allah
Didim feryâd-ı rikkat hizile târih idüp Âkîf.
Gidib Bayram Efendi kıldı şiven⁴⁶ 'Îdî hey vâh.

Âkîf medrese tahsilini bitirdikten sonra Amasya'da Bayezîd Han Medresesi'nde müderrislik etmiş ve aynı şehrin müftülüğünde bulunmuştur. *Salim* (Tezkeresi) diyor ki:" *Esnâ-yi tezkiremizde ol cay-ı dilârâda hidmet-i ders ve şuğl-i fetvâda idiler* "

Salim, onun edebî ve ilmî kıymeti hakkında şu cümleleri sarf ediyor: " *Edîb ve hünerver bir zat-ı*

45 Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Şiiri, İstanbul 1936 C. I. S. 27-28.

46 Şiven:matem.

suhanperverdir. Hususâ edebiyat semtinde kemâl-i meharet-i ve Hariri kadar o vadide kudreti vardır. Makâmat-ı Harirî'ye nazire olmak üzere on aded makama sebt ü tahrir ve edâ-yi nâzükâne ilde şu rütbe tasvir ü ta'bir eylemiştir ki fusahâ-yi zaman şahbaş ve tahsine şâyân eyleyüp cümle istinsâh eylemişler idi. Hakka ki zât-ı mecmûa-tül-irfanları her vechile ikrâma şâyân bir mahdûm-ı celîl-üş-şandır. Arabî ve Türkî şiirde ta'biri nâzûk ve selis inşâsı letâfât üzere tarh olunmuş bir nese-i mevzun ve nefistir.”

Ramiz (*Tezkeresi*) ise; “Ta'dâd-ı mâârif-i tab'-ı reşadı birûni hayta-i adâd bir vücut-i melek nihad olmalarından maâda şî'r ü inşâda mâlik rikab-ı hüsn-i ta'bir bir şair-i mâhir-i binazir idi” diyor.; fakat mürettep divanı olduğunu söylemekle beraber O'nun hiçbir şiirini örnek olarak gösteriyor. Salim de Şairin yalnız şu beyti görülmektedir:

*Zıdd-ı me'nûsunu kabz ise garaz Hâk-ı dile
Tohm-ı vîrâneyi ek nahl-i temennâ yerine*

Âkif'in “ *Makamat-ı Harirî* ”ye yazdığı nazireyi görmedim; fakat divanının yazma bir nüshası bu gün elimizdedir (Topkapı Sarayı Hazine No. 953).

Âkif, Arapça ve Farça lisana hâkim bir şâirdir; fakat ihtimal ki Harirî mukallidliği, onun menus olmayan bir çok kelimeleri şiirleri arasına sıkıştırmasına sebep olmuştur. Onun gazelleri arasında garip birçok kelimelere rastlıyoruz. Bununla beraber Âkif'in samimi bir edâ ile yazılmış parçaları da yok değildir.

Âkif Divanı'nda 682 beyitten ibaret 3 kaside, 3 tarih, 40 gazel, 10 rubâî, 1 lügâz, 25 beyit görülüyor. Kasideleri Ahmed Han ile, Mehmed Paşa hakkındadır. Bir gazelinde ise Uşşakîzâdeyi medhede beyitleri de vardır.

*Hârlara gülruhim azm-i gülistan itmade
Bülbül-i dil durmayup biyhûde efgan itmade
Mûdegân-ı aşka lâ'li bahşîş-i cân itmade
Gamze-i kattâl, ammâ dembedem kan itmade
Ah idiüp ağlayub geh gâh ider kûyin tavâf
Dem sürüp mey nûş idiüp dil özge devrân itmade
İş tahammül itmedir bâr-i hukuk-i sohbe
Sanma kim vardır hüner teksir-i yârân itmade
Gönder ol İsi demim yâ Rab görünsün bir nefes
Pişter-i gamda dil-i bed rûdi-i cân itmade
Kaddini cevân serin gûy eyle Âkif karşı var
Binmiş esb-i çevre şâhım azm-i meydân itmade*

II

*Bahâr eyyâmıdır rindan-ı Gülşen ibisât üzere
Çemen şâdâb gül handânü bülbüller neşat üzere
Değil kavs-i kuzah bârân olunca dâye-i neyyir
Sarar ağlarsa tıfl-ı çerhi bir elvan kumât üzere
Değil meykeş cevân-ı lâleveş pirâne ser zanbak
Arak nûş oldu fincân elde şimdi ihtiyât üzere
Rühin şevkıyle dil kurtuldu küfrîstân-ı zülfünden*

*Geçilmez nur-ı imansız beli cesr-ı sırât üzre
Ne tığ-ı mey ne mikraz-ı bahâr ile bulur faysal
Olan Âkif gibi endûh ile saht irtibât üzre*

III

*Gelmez hamâm nâme-i vuslat kalur gider
Dilde bu intiâr-ı meserret kalur gider
Gelmez mi peyk-i müjderes-i vasl-i yâr aceb
Görmez miyiz cemâlini hasret kalur gider
Her gün miyân-ı bezm-i rakibe gider kalur
Gelmez kenâre bir şeb o âfet kalur gider
Pâ der gil-i riya kalur eşkiyle zahidan
Gitmez bu vartada o har elbet kalur gider
İtmezse va'd-i vasla vefâ ger o sâde rûh
Mir'at-ı dilde jeng-i küdüret kalur gider
Gelmezse bezme bu gice tabkik Âkifa
Hâtır o şûha ta be-kıyâmet kalur gider.*

Âkif

Soyundan geldiğim Âkif Mustafa Efendi Divânın hikâyesini de burada belirtmenin yararlı olduğu düşüncesindeyim.

Divanın mikrofilmlerini 1974'lerde Topkapı Sarayı Kütüphane sorumlusu rahmetli Dr. Filiz Çağman'dan alınca, hemen onları fotoğraf kartına bastırdım. Tâlik hatla yazılmıştır. Arapça ve Farça karışık olduğu ve edebî mecazlar bulunduğu için çevremde Osmanlıca Arapça bilenler tercüme yapamadılar. Hem de vezin konusu vardı, yani tercüme edecek arkadaşın vezne hâkim olması şîirden anlaması lâzımdı.

Bir Ramazan günü, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde araştırmaya gelen Prof.Dr.Amili Çelebioğlu, öğle tatilini değerlendirmek, çalışma mekânımızın tam karşısında bulunan Kurtuluş Parkında otururken, konuyu kendisine bahsettim. Memnuniyetle kabul etti. Hacdan sonra inşallah demişti. Mekke'de tunel faciasında rahmeti rahmana kavuştu. Gazi Üniversitesinden Prof.Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu vakfiyeler üzerinde de çalışıyordu. Sık sık Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ne gelirdi. Başkan Yardımcısı olduğumuzdan bizi de ziyaret eder, sohbet ederdik. Ona bahsettim. Aldı, baktı. Doktora tezi için hafif kalır, mastır veya lisans tezi olarak bir öğrenciye verelim dedi. Divanın bende mevcut fotoğraflarını aldı, bir müddet onda kaldı. Öğrencilerden talip çıkmadı dedi, ertesi sene iade etti.. Bir müddet sonrada Prof.Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu genç yaşta kalp krizi neticesi rahmet-i rahmana kavuştu. İstanbul Kültür Üniversitesi'nden Serkan Demir tarafından Yüksek Lisans tezi hazırlamakta olduğu 2016 yılında öğrendim. Ancak hocası değiştiğinden, yerine gelen tez hocası da konuyu değiştirdiğinden, yine çalışma akim kalmıştır.

Nihayet 2020 yılında, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinden Dr.Tolga Öntürk (2021'de Doçent oldu) ile aynı Üniversiteden Özcan Tunçadam, 'İdî-zâde Âkif Mustafa Efendi Divânı hakkında detaylı bir makale yayınlamış olup, yakında kitaba dönüştürmek üzere Divân üzerinde çalışmalarını devam ettirmektedirler⁴⁷. Şimdi bu gençlerden özetle alıntı yapalım:

47 Tolga Öntürk-Özcan Tunçadam," *Amasyalı Âkif Mustafa ve Divanı*", Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi) Journal of Academic Literature,Yıl.6. S.12, Bahar 2020, s. 259-281.

1.Divân'da üç kaside vardır. Birincisi Sultan III. Ahmed⁴⁸, Damad Âli Paşa 9-65. Beyitler methiyedir. Son 16 beyit ise Mehmet⁴⁹ Efendi'ye övgüler yer alır.

2.Kaside naattır. 93 beyitten müteşekkildir. Peygambere ve Şeyhülislâm'a övgüler vardır.

Kaside 2 (Na't) (vr. 7a)

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Vaşf-ı câm-ı mey ider kimi kimi zıkr-i habîb
Sevdiğin herkes ider râ's-i sühanda teşbîb
'Âşık-ı şâdıkiyam bende o fahr-i resulüñ
Medh-i şer'îyle kelâma virürem zeyn ü zîb
Oluram şimdi şafâ-bahşısı derûn-ı 'uşşâk
Sâz u şafiyle kılup gûş kulûb-ı muṭrîb

(vr. 7b)

Habbezâ şer'-i kavî uss-ı reşîşu'l-erkân
Tâ tûra sakf-ı semâ hergiz olunmaz taḳlîb
Merhabâ dîn-i hidâyetde gümrâh-ı enâm
Kim odur bedrika-i kâr-ı sefer yevm-i 'aşîb
Ben nice menḳabe-ḥân olmayam ol dîne k'ola
Pâdişâhâ ne şeref hıdmet-i pâkiyle naşîb
Tâ kıyâmet ider evşâfını dâ'im iḥbâr
Şavt-ı a'lâ-yı müezzîn leb-i inşâ-yı ḥaṭîb
Ḥabbene cennet ü baġzîne cehennem pâdâş
Naşrına 'izzet ider hedmine zillet-i ta'ḳîb
Oldurur bâ'î-i ma'mûre-i mülk-i 'âlem
Olmasa bir dem ider dest-i havâdi taḥrîb

48

Sultan III.Ahmet: Sultan III. Ahmed'in babası Sultan IV. Mehmet, annesi Rabia Gülnûş Emetullah Valide sultandır.31.12.1673 tarihinde Hacıoğlu Pazarı Kışlağında doğmuş, 29 yaşında, 22.08.1703'de tahta çıkmış, 02.10.1730'da parona Haili ayaklanması sonucu Sultan I. Mahmud lehine tahtan çekilmiş, 27 yıl 1 ay tahta kalmış, Sultanahmed Camii'ni yaptırmıştır. 01.07.1736 tarihinde zehirlenerek (?) vefat etmiştir. İstanbul Yenicami Hatice Turhan Valide Sultan Türbesine gömülmüştür.Bkz Suha Umur, Osmanlı Padişah Tuğralar, Cem Yayınevi, İstanbul 1980, s.240. Sultan III. Ahmed'in 50 civarında çocuğu,13 kadını olduğu söylenir. Bkz.Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 1980, s.79-80.

49

Şeyhülislâm Mehmet Efendi : Anadolu'yu aydınlatan XIII. Yüzyıl âlimlerinden Küçük Seyyid-i Ahmed-i Kebir er- Rufâi'nin memleketi olan bugünkü Samsun'un Lâdik kazasında doğan Mehmet Efendi, o devirde Lâdik Amasya Sancağına bağlı olduğundan Âkif Mustafa Efendi ile hemşeri idi. Güzel sesi ile dikkati çekmiş, Mısır Valisi Canbolatzâde Hüseyin Paşa'nın imamı olmuş, daha sonra Minkârızâde Yahya Efendi'ye mülâzım olmuş, 1669'da 40 akçelik medreseye, Hüsrev Kethüda Medresesine, Karaçelebizâde Mahmud Efend Medresesine tayin edilmiş. 1670'de güzel sesi dolayısıyla Padişah IV. Mehmed'in üçüncü imamlığına getirilmiş, Süleymaniye derecesiyle 1674'de Eyüp el-Ensarı Medresesi'nde görev yapmıştır. Yenişehir Kadılığı, Edirne ve 1680'de İstanbul Kadısı payelerini almıştır. 1684 Anadolu ve 1688 Rumeli Kazaskerliğine sıra ile gelmiş, 1695'de 64.Şeyhülislâmlık makamına gelmiş, 1703-1704 yılları arasında Yeniçeriler tarafından Osmanlı'nın 68. Şeyhülislâmlık görevini yapmış, 25.01.1704'de Bursa'da mecburi ikâmete gönderilmiş, Eylül 1728'de vefat etmiştir. Bkz.Tahsin Özcan, TDA. C.28, s.453-454.

*Oldurur mihr-i ziyâ-pâşî fezâ-yı âfâk
Oldurur nehr-i nemâ-bağş-ı çerâzâr-ı ‘a□îb
Hem odur tâb-deh-i encüm-i zehrâ-yı felek
Hem odur âb-deh-i mezra ‘-ı ğabrâ-yı raĥîb*

.....

3. kaside 100 beyitten oluşur. 23.beyte kadar Sultan Ahmed, 82.. beyite kadar Mehmet Paşa, 82-100 arası kendini meth eder ve dûa bulunur.

Gazeller:

Divanda 8’i Farsça 40 gazel vardır. Gazellerin beyit sayısı 5- 18 arasındadır.

Gazeller (vr. 20b)

*Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Nev-bahârân tâze-sâz-ı gülşen-i ğamdur baña
Cûş-ı gül tufân-ı ĥûn girdâb-ı şebnemdür baña
Gülsitân beyt-i ĥazîn sünbüller anda dūd-ı âh
Nağme-i bülbül fiğân-ı bezm-i mâtemdür baña
Söndi nâr-ı ‘ışk-ı zülf-i sîne-yi simîn-berân
Deşt-i pür-berf üzre şâĥ-ı ĥârdan kemdür baña
Güyyâ sümpâreyi teklîf ider ĥûn-âb ile
Ĥâl-i la ‘lin dilberân ol dem ki gel em dir [bana]*

.Kıt’alar:

Kıt’a nazım şeklinde üç şiiri vardır. İlk tarih manzumesi 25 beyitten meydana gelir. 1709/10 M. tarihi verilir.

İkinci kıt’ada bulunan irinde ebediyete intikal eden babasıyla ilgi olup 1700/01 tarihi verilir.

*ف کاع بودی ا خرات هلری خ تقرر دایرف مدی
ه او ی ه یمدی ع نویش یدلق یدنفا ماریب بودی
Didüm feryâd-ı rıkkat-i ĥayrla târiĥ idüp ‘Âkif
Gidüp Bayrâm Efendi kıldı şîven-i ‘ıydımı hey vâĥ (1112)*

Üçüncü son kıt’ada Sultan III. Ahmed’in ve annesi Gülnûş Emetullah Valide Sultan’ın Üsküdâr ‘da yaptırdığı Yeni Cami Külliyesi tarihi ve çeşme kitabesidir. 1120 H./1708/9 M. tarihini taşır.

*ی خیرات بآ فکاع یدقا ندملق اسالالز
ارجا هدلاو یدتا نمکح کل بسلس مک چچ لک
Zülâl-âsâ kalmadan aqdı ‘Âkif âb târiĥi
Gel iç kim selsebîlîñ ĥükmün itdi Vâlide icrâ (1120)*

Divanda “ Rubaiyyat “ başlığında bir adet Farsça , dört adet de Rubâî vardır Üç beyitten oluşan “Nazm” vardır. 31. Adet Türkçe Müfred vardır. Ayrıca 25 beyitten meydana gelen “ Luga-ğüne” başlıklı mesnevi nazım şeklinde yazılmış lugaz vardır.

Âtîf (Amasyalı) ;Koca Müftü, Mustafa Efendinin abisi Atif Efendi hakkında da *Salim (Tezkiresi)* şu malûmatı veriyor⁵⁰:

50 Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Şiiri, C. I. İstanbul 1936. S. 149

“ Nam-ı nâmi ve ism-i kirâmîleri Ahmed’dir. Harf-ı ayn-ı mühmelede Abdî (İdî) mahlâsi ile keşide-i silk-i erkâm olan mevâli-i kirâmdan Amasya’lı Bayram Efendi’nin büyük mahdumlarıdır. Padişah-I âlempenâh “ Halledallahu mülkehu ilâ yevmil kıyam” hazretlerinin şehzâde-i cevanbahtleri saâdetlû Sultan Mehmed hazretleri 1125 H.(M.1713) tarihinde gehvâre-i vücûdu teşrif buyurdıklarında lisan-i hümâyundan olmak üzere (Misra’)

Müjdeler dünyaya şehzâdem Mehmeddir gelen

târihine muvaffak olup huzûr-i hümâyûna arz olundukta makbûl-i hümâyûn olmak şeref hâiz olup mukabelesinde Amasya’da bir medrese-i celile ile cerâğ buyurulup nâil-i merâm oldular. Pâk tabiat bir şair-i mahir-i pür ma’rifettir. Tabiat-i şîriyyesinden mâada cihet-i ilmiyyesi de ma’mûr bir vücûd-i maarif mevfurdur. Bu guftâr cümle-i âsârındadır:

Şeb-i hasret gecüp mihr-i emel dîdâr göstere
Tirâş itsün hatın ya’ni o meh ruhsâr göstere
Ser-i serv üzere aks-i mihr-i subhı pây best itsün
O gül nahl-i letâfet gonçe-i detsâr göstere
Gül-i nevrûze bakmaz tûtiyan her dem bahâr-i dil
O şeker leb heman âyîne-i ruhsâr göstere
Mey-i mazmûn-i rengîni pür it mâ’na-yi ta’bire
Cü reng-i bâde kendin ma’ni-i eş’âr göstere

Amasya Hatuniye Mahallesi’nde İydi-zâde Âkif Mustafa Efendi’nin Amasya Tarihi yazarı merhum Abdi-zâde Hüseyin Hüsamaddin Yasar’a göre Çeşmesi bulunmaktadır⁵¹ olup, günümüze ulaşmamıştır.

İstanbul-Üsküdar, Sultan III. Ahmed’in başkadını Gülnûs Emetullah Sultan⁵² Camii Sebili ve çeşmesi. (Foto.Necdet İşli)

Gülnûş Emetullah Camii ve Külliyesi Sebîli kitâbesi (Foto. Necdet İşli)

Sultan III. Ahmed'in eşi Gülnûş Emetullah Sultan'ın, İstanbul- Üsküdar'daki külliyesinde bulunan sebîl için tarih düşürmüş olup şîir şöyledir :

Tarih-i Çeşme-i hoş-güvar de-Üsküdar⁵³ XII

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1 Cenab-ı ümm-i .ayrat ü sa.avet Valide Sultan

Ki oldur banu-yı darü'l-celal-i sal.anat .ala

2 Kemend-i tavk-ı hayrâtı hemanâ etdi gerden-bend

Urup halhâl-ı hubb-ı mâle püşt-i pây-ı istignâ

3 Talebkâr-ı rızâ-yı haq olup sa'y etdi bu hayra

Binâ etdi zemîn-i Üsküdar'a câmi'-i garrâ

4 İdüp sîr-âbî-i devlet-şengâne hayrile himmet

Getürdi pîşgâh-ı türbeye bir çeşme-i zîbâ

43b

5 Zehrâb-ı şafâ efzâ-yı maħrûrân-ı deşt-i dehr
Hoşâ âb-ı şifâ baħşâ-yı leb-i tefsîde dünyâ

6 Akıtdı çeşme-sârı hayrile etsün cezâ Bârî
İçersin Kevseri nâr-ı cehîmi eylesin içfâ

7 Leb-i Kevserde lüle şanma engüşt eyledi bir leb
Ta‘accüble bu âbın şafvetin seyrân idüp güyâ

8 ‘Uzûbet-i lezzet ol had kim hemân âb-ı hayât eyler
Eger bir katre âbı düşse baħr-i zehre ger farzâ

9 Ruṭûbet öyle kim pür ber-taraşşud devgâ-i ‘unnâb
Ġubâr-ı zühd-i huşke etseler bezr-i şerer ilķâ

10 İçüp şîr ü şeker âbın etdim lülesin teşbîh
Ki ney-şeker midir yâ lüle-i pistân-ı hür eyâ

11 Tabaklar üzre gördi meyve taşvîri reng-â-reng
Nola âb-ı dehân-ı lüle aķsa çeşme şâr şâr

12 Zülâl-âsâ kaleminden aķdı ‘Âkif âb-ı târîhi
Gel iç kim selsebîlin hükmün idi Vâlide icrâ
1121H./ 1709-10 M.) Âkif.

Üsküdârdaki Suyu Güzel Çeşm’nin Tarihi (Günümüz Türkçesi ile)

XII

1. Cömert valide sultan ve onun büyüklüğüyle çıkan hayratı ki hala kadınlara yücelik yerinin saltanatını veren O’dur.
2. Boynunu bağlayan hayratı hemen yular oldu, sevgi halhalını vurup ihtiyaç duymayan ayağının arkasına bıraktı.
3. Bu hayrı Tanrı’nın rızasıyla çabayla talep etti. Üsküdar’a şatafatlı bir cami yaptı.
4. Çabanın hayrıyla devletin kötü durumunda suya kanarak bir süslü çeşmeyi türbe haline getirdi.

43b

5. Ey saf zehirli suyu dünya çölünde ateşlendiren! Şifa bağışlayan hararetli dudağımı dünyada görmek ne hoştur.
6. Hayırla o çeşmeyi akıttı. Tanrı Kevser’i içirsin, cehennem ateşini böylece söndürerek cezalandırsın.
7. Bir dudağımı Kevser dudağına lüle sararak parmak eyledi, bu suyun saflığıyla gezinirken görünce güya şaşırıldı.
8. Hemen o yanağının tatlı lezzetini, hayat veren su eder eğer bir katre su düşse denizi zehirler.
9. Öyle bekleyen ulu hünnap ağacı ki rutubetle doludur. Kaba sofuyu tozla

doldursalar çiçek tanesi dahi kıvılcım bırakır.

10. Lülesini şeker gibi su yaptım içerek ki o şekerden kamış mıdır yoksa elbisesinin kümesi midir?

11. Meyve tasvirini tabaklar üzerinde renkli gördü. Çeşme şar şar aksa ülkenin ağzındaki su ne olacak?

128

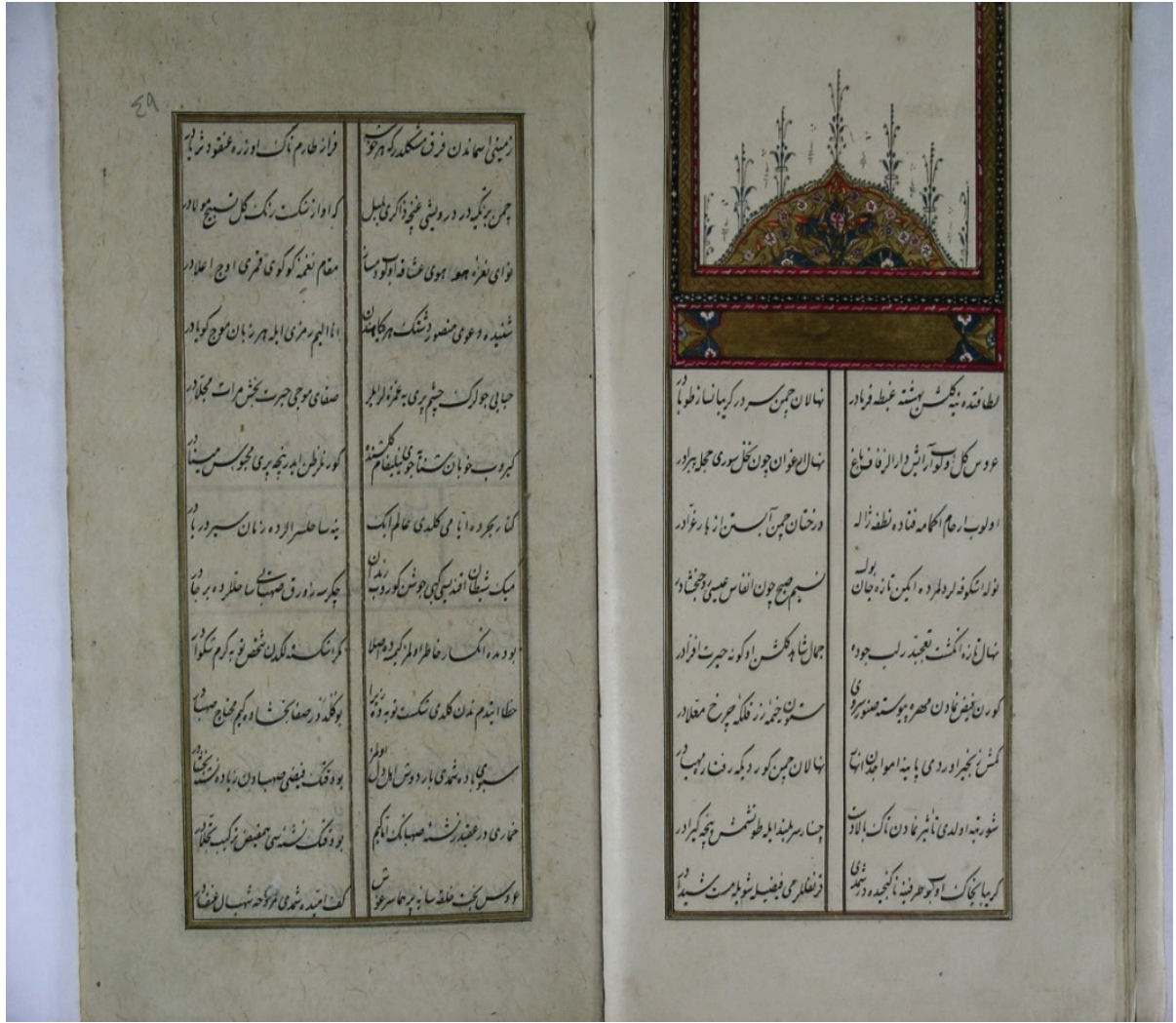
12. Âkif'in su gibi tarihi Zülâl gibi kalemden aktı. Gel ki iç bu tatlı sudan validenin yaptığına benzer.

*Gülnûş Emetullah çeşmesi ve 'İdi-zâde Koca Müftü Âkif'in tarih düşüren şiiri.
Zülâl-âsâ kalmadan aklı 'Âkif âb târîhi*

Gel iç kim selsebiliñ hükmün itdi Vâlîde icrâ (1120)

ی خیرات بآ فکاع یدق اندملق اساللز
رجا هدلاو یدتا نمکح کل یبسلس مک چی لک

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Koca Müftü Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmat-ı Hariri tarzındaki eserin, bulunduğu mecmuanın 48a-49 b varakları arasındadır. Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır. Ancak eser şiirler okunduğunda Mustafa Âkif Efendi'ye aittir. Şiirlerinil3atin harflere çevirerek okuyuculara sunuyoruz:

1. Letâfetde yine gülşen-i bihişte gıpta fermâdur
Nihâlan-ı çemen serder-i giribân-sâz-ı tûbadur
2. Arus-ı gül olub ârâyiş-i daru'z-Zufâf-ı bağ
Nihâl-i ergûvân çün nahl-i sûri hacle pirâdur
3. Olub erhâm-ı ekmâme fütâde nutfê jâle
Dirahtân-ı çemen âbesten-i ezhâr-ı garrâdu

4. N'ola eşkûfeler dil-murde iken tâze cân bulsa
Nesim-i subh çün enfâs-ı İsî ruh-bahşâdur
5. Nihâl-i tâze engoşt-ı ta'acubdur leb- cûda
Cemâl-i şahid-i gülşen o gûne hayret-efzâdur
6. Gören feyz-nümâdan mihre peyveste sanur servi
Sütun-ı hayme-i zer feleke-i çerh-i muallâdur
7. Gümüş zincir urdu pâyine emvâcdan enhâr
Nihâlân-ı çemen gördü ki refâtara müheyyâdur
8. Şu rütbe oldu te'sir-nümâdan tâk-ı bâlâ dest
Çenâr-ı serbülemlend ile tutuşmuş pençe-girâdur
9. Giribân çâk olub tarafına nâ-goncidedur şimdi
Karanfüller mey feyziyle şöyle mest-i şeydâdur
10. Zemîni asumândan fark müşkildir ki her hûşa
Firâz-ı târım tâk üzre ankebûd-ı süreyyâdur
11. Çemen bir tekyedür dervişi gonce zâkiri bülbül
Ki avâz-ı şikest reng-i gül teşbih-i mevlâdur
12. Nevây-ı na'ra-i heme hûy-ı uşşâka olub demsâz
Makâm-ı nağme-i kuku-yı kumru evc-i âlâdur
13. Şenîde dava-yı Mansûr deştin her gâhından
Amma elîm remzî ile her zebân mevc-i güyâdur
14. Hâbabı cûlarun çeşm-i periye gamzeler eyler
Sâfa-yı mevci hayret-bahş-ı mir'at-ı mücellâdur
15. Girüb hubân-ı şinâyâ cûy-ı nilifâm-ı gülşende
Görenler zan ider nice peri mahbus-ı minâdur
16. Kenâr-ı bahrda eyyâmı geldi âlem-i âbın
Yine sâhil-sarâlarda zaman-ı seyr-i deryâdur
17. Meyin şeytân efendisi gibi cûşun görüb rindân
Çekerse zevrâk-ı sahbâyı sahillerde bir câdur
18. Bu demde inkisâr-ı hâtır olmaz kimse de asla
Kim ra-şikestelikden şahs-ı tövbe-gerem şekvâdur
19. Hata itdüm neden geldi şikest tövbe de zirâ
Bu gül-devr-i sâfa-bahşâda kim muhtâc-ı sahbâdur
20. Sebu-yı bâde şimdi bağır-ı duş-ı ehl-i dil olmaz
Bu vaktin feyzi sahbâdan ziyâde teşne-bahşâdur.
21. Humâru dürr-i akâbdur neşe-yi sahbânın amma kim
Bu vaktin neşesi hem-feyz-i terkiib-i tecellâdur
22. Arus-ı baht-ı halka saye-i pür hümlâ sırr-ı gûş
Kef-i ümidde şimdi muruha şehbâl-i ankâdur

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmât tarzındaki eserin, bulunduğu mecmuanın 49 b-50 a varakları. "Beyit: Bulutlardan gelen yağmur, O'nun üzerine olsun, gülsuyundan olsun". (Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır.)

3. sayfa

23. Zemîni sineden gam-ı sebze-i bigâneveş matrûh
Gül-i şâdi riyâz-ı hâtıra pirâye bahşâdur
24. Aceb mi böyle feyz eğin ise bu devr-i Ferruh-dem
Ki fasl-ı i'tidâl hükm-i sadr-ı kâr-ı fermâdur
25. Sutûde-nâmdaş-ı sahr-ı pâk-ı Ahmed-i Muhtar
Ki Leys-i bişeh-i hicâ Ali-şîr-i hîredzâdur
26. Şifâ-yı sadr-ı devlet nüsha-i terkiib-i emniyyet
Aristo menkabet kanun-şinas bu Alî râdur
27. Cihân-ı mekremet iklim-i himmet kişver-i devlet
Muhit-i cûd u re'fet havi-yi evsaf-ı şitâdur
28. Süleyman-ı serir-âra-yı dâru'l-mülk-i irfân kim
Zebân-danende-i murgân-ı gülşenrâz-ı manâdur
29. Vekil-i saltanat damad-ı sultan-ı Alî Paşa
Ki her fermanın tuğrakeş-i te'yid-i mevlâdur

30. *Busân-ı mihr-i nurânî-likâ be-kuşûde pisânî*
Misâl-i subh-ı sadık rû-sefîd u pâksimâdur
31. *Vezîri kıt'a bir mecmu'a-i efdâl u dânişdür*
Ageh nûr-ı fetânet şemse-i cild-i mutallâdur
32. *Vücut-ı ayn-ı hikmetdür zebân-ı merdüm-i çeşmi*
İşârat-ı fehme muğaz-ı hikmetü'l-ayn ile güyâdur
33. *O faruki-nihâdun hassa-i tiryâk ahkâmı*
vücut-ı mâr-ı ta'bân sitemden tab-ı fersâdur
34. *Tutub serpençe-i fermânı nabz-ı devleti şimdi*
Tabîb-i afeti derkâr-ı tedbir-i müdavâdur

4. sayfa

35. *İdüb kanuna tedbir emirde hikmetini tatbik*
Mizâc-ı devleti tashihi sahhından huveydâdur
36. *Değil beyhûde resm-i sahhı hâvi ol iki elfi*
Dü çeşm-i düşmene bir zü'l-fikâr-ı gülle fersâdur
37. *Meger ayn-ı Ali te'siridir ki ol sahh-ı nâzûk nakş*
Süleymanı nigîn-âsâ musahhar-sâz-ı dünyâdur
38. *Çerâğ-ı re'yini itmiş firûzân-ı şûle idrâk*
Şeb-i imrûz ana suret-nümâ-yı kâr-ı ferdâdur
39. *Zamîr-i rüşeni ayine-i ilhâm-ı rabbânî*
Derûn-ı tâb-nâkı mazhâr-ı esrâr-ı mevlâdur
40. *Cihân-bânide dirler egerçi ana vahid ke'l-elif*
Bakılsa nükte-i elif ki vahid dahi iclâdur
41. *Aceb mi mû-be-mû ahvâl u âlem olsa ma'lûmu*
Surûş-ı gayb ana sırr-ı gûş-ı ilhâm ile güyâdur
42. *Değil zevrak der-i sâhilsaray-ı cûduna deryâ*
Gelüb kecgül der-i kefi sâil-i nakd-ı 'itâyâdur
43. *Zeheb lütfundaki heb emrini derk eyleyüb ta'bi*
Ana bezl ittiren bi-minnet anı hep bu manâdur
44. *Senâ-yı zâtı vâcib-i sâkinân pest ü bâlâya*
Duâ-yı hayrı farz u zimmet-i âla vü ednâdur
45. *Eger kim dâdesin mihr itmeseydi mehden istirdâd*
Kef-i zer-bahşına dirdüm ki mihr-i nûr-bahşâdur
46. *Eger heb med olub cezr olmasaydı bahirde dirdüm*
Güherzâlıkda hemhâl-i kefi dürpâş-ı paşâdur
47. *Zemîne kise-yi yümdendür ebrün bezl u isârı*
Anınla cûdunun yirden göge farkı huveydâdur

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Amasî'nin Makâmat-ı Hariri tarzındaki eserin bulunduğu mecmuanın 50a-51b varakları arasındadır. (Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır.)

5. sayfa

48. Kimi hayran-ı sun'-ı lâ-yezâli eylemiş aklın
Kimi mecnûn gibi suret-perest-i hüsn-i Leylâdur
49. İder ...yüze Pertev-i hakden şem'î şâm efvân
Sana nisbetle bir Hindu-yu istâde bin padur
50. Ben ol meşâta-i beytu'l-hecâl nazmım ey Vehbî
Ki reng-i lafzım engoşt-i arus-ı fikre hinnadur
51. Humayun-ı gevhera deryâ kefâ mufvâldur paşâ
Ki fazlın gibi cûdun müstecil-i adv u ihsâdur
52. Aceb nüzhet-sarâ tarh eyledi mi'mâr endişem
Ki her bir beyti bir kasr-ı hüseyin-abâd mânadur

53. Ger itsem nazm-ı ruh-efzâyla meyl-i suhen-sâzı
Revân-ı lef'i vü sabrı bana ahsente güyâdur
54. İdersem semt-i tâzîde sebk-tâz-ı Edhem kilkim
Benümle bu ferâs olmaz ferserân olmağla kâdir
55. Eger hüsn-i kabulün yüz virürse bana da görstün
Ehibbâ şahid-i ta'bım ne yüzden cilve fermâdur
56. Ben itmeme dava-yı güftâr hasidle veli itsem
Mümeyyiz bitmez de bu müselleme-i nazm-ı garradur
57. Benim ta'bım ki kendü kârgâh-ı ihtira'ında
Nice nakş-ı garib icâd ider nisâc-ı dünyâdur
58. O sermaye be kef kim elden alub satmadur kârı
Benümle ya nice himmetin bendergâh-ı davadur
59. Yeter terk-i edebdür hod-sitâlık itme ey Vehbî
Temeddüh herçi dirin resm-i ehli nazm u inşâdur

6. sayfa

60. eger nazmım kabul-i âsafîye mazhâr olursa
Kasidün ba'd ezîn müstağni tavsif ü itrâdur
61. Eger hâtır-pesend-i dâveri olmazsa sûd itmez
Anı farz eyle kim derd u suruş-ı arş-ı âlâdur
62. Heman şimden geru durma dua-yı devletin eyle
Suruşân-ı icâbet tâk-ı arş üzre muheyyâdur
63. Hemişe tâ ki gül-faslı bahârın i'tidâlınden
Letâfetde çemen reşkin-sâz-ı bağ-ı nevâdur
64. Dıraht-ı izz u câh u devletün her dem bâhar olsun
Ki anın sâyesi rahatına halk-ı berâyâdur
65. Hatadan saklasun zât-ı şerifin savn-ı rabbânî
Ki ne kân-ı felekde misli yok lü'lü'yi lâlâdur

Istanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmât tarzındaki eserin, bulunduğu mecmuanın 54a-55 b varakları. "Beyit: Vekil-i saltanat-ı damadı-ı Sultanî Ali Paşa, ki berferman Tuğrakeşdir" . (Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır.)

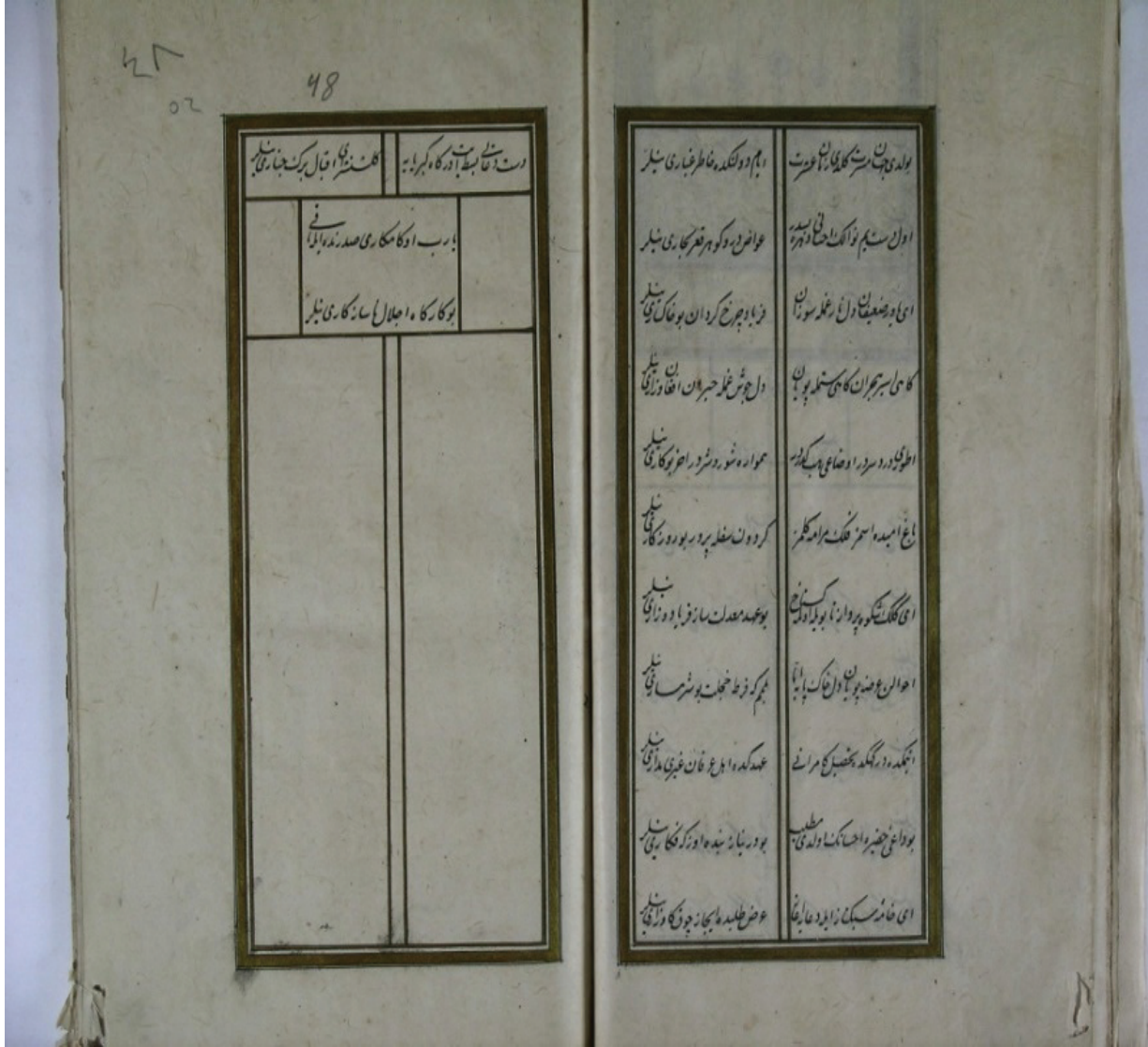
7. sayfa

1. Gülberg-i rûy-ı dilber hatt-ı izârı neyler
Reng-i gül-i musavver evvel baharı neyler
2. Ağuş-ı bahr-i gamda âsude felek-hâtîr
Bim-i şikeste vasl-ı kenarı neyler
3. Terk-i vatanda Yusuf buldu kemâl-i izzet
Rağbet-şinâs-ı gurbet dâr u diyârı neyler
4. Manend-i cevher ferd oldu şikestelikden
Tekrar seng-i gamdan dil-i inkisârı neyler
5. Ol şuh-ı lâubâli inkâr ider visâli
Eylirse de tuhfete zahm-ı izârı neyler

6. *Ey reh-rev tevekkül çekme maaş için gam
Sâlikte istikâmet olsa müdârı neyler*
7. *Minâ-yı ten şikeste-hâtır sitemle beste
dahi o çeşm-i haste bu dil-fikârı neyler*
8. *Ey maye-i mahabbet kılma kederle ülfet
Ayine-i mücellâ jeng-i gubârı neyler*

8. sayfa

9. *Sermest-i cam-ı aşkun çekmez gam-ı sudâ'î*
Çeşmünle mest olan dil def-i humârı neyler
10. *devr-i usûl-i visâlün âgâzı bûseliktir
Uşşâk-ı bi-nevâlar evc-i hisârı neyler*
11. *Arz-ı merâm-ı aşık ister niyâz-ı tafsil*
Şerh-i risâle-i aşk pek ihtisârı neyler
12. *Sâ'id tekellüfi ko revîş-i hak-pay-ı yâre
Sahba-keş-i mahabbet vaz'ı kârı neyler*
13. *Ey tab-ı nükte-perdâz ol vasf-ı hâsa demsâz*
Şair olunca mümtâz-ı medh-i nigârı neyler
14. *Ey asâf-ı sahî-dil damad-ı şâh-ı adil
Gülşen-sarâ-yı medhin savt-ı hezârı neyler*
15. *Ey kâmkâr-ı safder oldun hemi Haydar
Kahrın aduya şîmşîr yâ zü'l-fikârı neyler*
16. *Kemter-i nigâh-ı çeşmin katl-i adü-yü dine
Efrâzyâbı anmaz isfendiyârı neyler*
17. *Oldu o denlü rûşen adlünle çeşm-i âlem
Hurşid u mâha bakmaz leyl u nehârı neyler*
18. *Asrında dil şikeste olmaz meger ki sâgar
Seng-i cefâ bulmaz dil-i inkisârı neyler*

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmât-ı Hariri tarzındaki eserin, bulunduğu mecmuanın 55a-56 b varakları. "Humayun-u cevheri der Paşa ki, cömertliklerin... Hatadan saklasın zat-ı şerifin koruyan Allah, felekte misli benzeri olmayan incidir". (Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır.)

9. sayfa

19. Buldu cihân meserret geldi zamân-ı işret
Eyyâm-ı devletünde hâtır-ı gubârı neyler
20. Ol dest-i yümm-i nevâlin ihsânı dehre besdir
Gavvâz-ı dürr-i gevher ka'rr-ı bahhâr-ı neyler
21. Ey yâver-i za'ifân dil-i nâr-ı gamla suzân
Feryâd-ı çerh-i gerdân bu hak-sârı neyler
22. Gahi esir-i buhrân gâh-i sitemle puyân
Dil cûş-ı gamla hayrân efgân u zârı neyler

23. Etvâr-ı derd ü serdür evzâ'ı heb kederdür
Hemvâre-i şûr-ı şerdür ahîr bu kârı neyler
24. Bağ-ı ümidde esmez felek merâma gelmez
Gerdûn-ı süfle-perver bu rûzigârı neyler
25. Ey kilk-i şekve-perdâz tâ böyle olma küstâh
Bu ahd-ı muadelet-sâz feryâd u zârı neyler
26. Ahvâlin arza puyân dil-i hâk pâyê amma
Bilmem ki fart-ı haclet bu şermsârı neyler
27. İtmekde dergehinde tahsil-i kâmrânı
Ahdinde ehl-i irfân gayr-ı müdârı neyler
28. Bu da'î-yi hakire ihsânın oldu matlab
Budur niyâz-ı bende özge fikârı neyler
29. Ey hame-i sebk-tâz ile duaya agâz
Arz-ı talebde icâz çok ah u zârı neyler

10. sayfa

30. Dest- i duayı bast it dergâh-ı kibriyâya
Gülşen-sarây-ı ikbâl berg-i çenârı neyler
31. Ya Râb o kâmkârı sadrında eyle ma fî
Bu Kargâh-ı iclâl-ı na-sâz kârı neyler

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmat-ı Hariri tarzındaki eserin başı. Eser Mecmuanın 62a-61 b varakları arasındadır. 62 a'da solda kırmızı mürekkeple x işaretinin bulunduğu 10 satırda ... ebul yümn el-Hac Mustafa Âkif îdîzâde... (bereket babası el-hac Mustafa Âkif İdîzâde, Allah O'nu mesut ve Beyt-i Haram yanında namaz kılanlardan, secde edenlerden eylesin) *kelimeleri okunmaktadır*. (Kütüphane kaydında Âkif-zâde Abdurrahim bin İsmail bin Âkif el Amasî yazmaktadır.)

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa el Amasî'nin Makâmât-ı Harîrî tarzındaki eserinin bulunduğu 63a-62 b varakları. "muharir bu hasletlerin dışında; cömertlik, üstünlük, adalet, musamaha, başarı, acıma hissi, ilimce ve takvâca, yardımseverlikte enderdir" ayrıca *besmele kısaltması da metinde vardır.*

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Mustafa el Amasî'nin Makâmat-ı Hariri tarzındaki eserinin bulunduğu 78a-77 b varakları. "Hadiscilerin şeyhi Ebul İzz'ül Acemî'den ders aldığını zikreder" *Doğrulukta Hz.Ebubekir, Osman, secaatte Hz. Ömer ve dargamzar arslan Hz.Ali gibi olmak gerekir*"

İstanbul Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi, Aşir Efendi koleksiyonu, 00421-006 numarada kayıtlı Âkif-zâde Mustafa Âkif el Amasî'nin Makâmat-ı Hariri tarzındaki eserinin, bulunduğu mecmuanın 90 a varağı. *Temmet bi-yed-i câmi'ha el-hâkir Mustafa Âkif İdî-zâde. Afallahü teâlâ anhü ve an ebeveyhi ve an cem'ül mü'mininlerden, amin, "bunun toplanması müellif Âkif 'İdî-zâde tarafından toplandı, tamamlandı. Allah O'nun ve ebeveyninin, tüm Müslümanların günahlarını affeyesin, amin"* okunmaktadır.

'İdizâde Muhammed Bayram Efendi'inin oğlu Âkif Mustafa Efendi'nin oğlu, 1123 H./1713'de Müderris olan Atıf Efendi'nin bir şiiri :

Şeb-i hasret geçüp mehr-i emel dîdâr göstereşün
Traş itsün hatun ya'ni o meh ruhsâr göstereşün
Gül-i neveruze bakmaz tû-tiyân nerdun bahâr-ı dil
O şeker lap heman âyîne î ruhsâr göstereşün
Ney-i mazmun rengini pür it ma'na-yı tahire
Çû reng-i bâde Güzin ma'na-i eş'ar göstereşün

